

USKONTODIALOGI KOTOUTUMISEN TUKENA

Kokemuksia naisten uskontodialogista Vantaalla

Susanna Väyrynen

USKONTODIALOGI KOTOUTUMISEN TUKENA

Kokemuksia naisten uskontodialogista Vantaalla

Susanna Väyrynen
Opinnäytetyö, syksy 2014
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosiaali- ja kasvatustieteiden
suuntautumisvaihtoehto
Sosionomi (AMK)

TIIVISTELMÄ

Väyrynen, Susanna. Uskontodialogi kotoutumisen tukena. Kokemuksia naisten uskontodialogista Vantaalla. Diakonia-ammattikorkeakoulu, syksy 2014. 65 sivua, 3 liitettä.

Diakonia-ammattikorkeakoulu, Sosiaalialan koulutusohjelma, sosiaali- ja kasvatustieteen suuntautumisvaihtoehto, sosionomi (AMK).

Tämä opinnäytetyö on tutkimuksellinen kehittämistyö, jonka tavoitteena oli järjestää uskontodialogitapahtumia muslimi- ja kristityille naisille Vantaalla. Uskontodialogilla tavoiteltiin ennakkoluulojen vähenemistä ja vuorovaikutuksen lisääntymistä eri uskontojen edustajien välillä. Kehittämistyön toimeksianto tuli Vantaan kaupungin ja seurakuntien maahanmuuttajatyöntekijöiltä. Kehittämistyö toteutettiin monialaisena yhteistyönä kaupungin, seurakuntien ja maahanmuuttajajärjestöjen edustajien kanssa.

Uskontodialogin toteuttamismuodoksi valittiin keskusteluiltojen järjestäminen ja niistä käytettiin nimeä ”Miten meillä, miten teillä? Arjen usko muslimien ja kristittyjen naisten elämässä”. Keskusteluittoja järjestettiin neljä kertaa talven ja kevään 2013-2014 aikana.

Uskontodialogihanketta arvioitiin osallistujien teemahaastatteluin. Arviointia varten haastateltiin kuutta osallistujaa. Osallistajat olivat kokeneet uskontodialogin tärkeänä. Dialogissa oli opittu paljon sekä omasta että muiden uskonnosta ja tavasta uskoa. Osallistajat olivat tutustuneet toisen uskonnon edustajiin ja saaneet uusia tuttuja ja ystäviä. Sekä kristityt että muslimit kokivat toisensa helpommin lähestyttävänä dialogin myötä. Osa oli kokenut keskustelujen ilmapiirin hyvänä, osa ahdistavana tiukkojen uskontulkintojen vuoksi.

Uskontodialogi oli vaikuttanut selvästi osallistujien käsityksiin omasta ja toisten uskonnosta sekä uskonnon edustajista. Voidaan siis sanoa myös kaksisuuntaisen kotoutumisen ja osallisuuden lisääntyneen. Uskontodialogi vaatii kuitenkin valmiutta reflektoida omaa vakaumustaan, jotta muutosta voi tapahtua. Hankkeen kokemusten perusteella uskontodialogille oli selvästi tarvetta ja sille on paikkansa kotouttamisenkin kentällä. Sen muotoa ja tarkoitusta on kuitenkin tärkeä pohtia.

Asiasanat uskontodialogi, kotoutuminen, osallisuus, teemahaastattelu, kehittämistyö

ABSTRACT

Väyrynen, Susanna. Inter-religious dialogue in the integration work. Experiences of women's inter-religious dialogue in Vantaa. Diaconia University of Applied Sciences. Autumn 2014.

Diaconia University of Applied Sciences, Degree Programme in Social Services, Bachelor of Social Services.

The aim of this thesis was to arrange inter-religious dialogue for Muslim and Christian women in Vantaa. This is a development project including some research. The aim of the inter-religious dialogue was to decrease prejudiced attitudes and to enhance the interaction between the believers of different religions. The development project was assigned by the immigration workers of the city and the parishes of Vantaa. The development project was carried out in multidisciplinary collaboration with the representatives of the city, the parishes and the non-governmental immigrant organizations.

The inter-religious dialogue was carried out in form of discussion evenings called How is it by us, how is it by you? –The everyday faith in the lives of Muslim and Christian women. There were four discussion evenings organized during fall and winter 2013-2014.

The inter-religious dialogue project was assessed through thematic interviews of the participants. Six participants were interviewed. The participants considered the inter-religious dialogue to have been important. They had learned a lot of both of their own religion and their way of believing and that of the others. The participants had learned to know believers of the other religion and gained new acquaintances and friends. Both Christians and Muslims felt it was easier to approach each other due to the dialogue. Some of the participants experienced the atmosphere of the discussions as pleasant, some experienced it as anxious due to strict religious interpretation.

The inter-religious dialogue significantly altered the way the dialogue partners and their religion and one's own religion were seen. It can thus be stated that the two-way integration and the inclusion increased. The inter-religious dialogue demands an ability to reflect on one's own conviction in order to be able to change. According to the experiences in the project there is clearly a need for inter-religious dialogue and it can be used in the integration work. It is however important to reflect on the form and the aim of it.

Key words inter-religious dialogue, integration, inclusion, thematic interview, development project.

SISÄLTÖ

1 USKONTODIALOGITAPAHTUMIEN LÄHTÖKOHDAT	7
2 KESKEISET KÄSITTEET.....	9
3 USKONTODIALOGITAPAHTUMIEN TAUSTAA.....	13
3.1 Uskontodialogi Suomen lain ja kotouttamisohjelmien näkökulmasta.....	13
3.2 Islam Suomessa.....	17
3.3 Naisen asema islamissa.....	18
3.4 Uskontojen suhteet Suomessa.....	19
3.5 Uskontodialogin ohjeita ja kriteereitä	21
4 AIEMMAT TUTKIMUKSET	23
5 USKONTODIALOGITAPAHTUMIEN JÄRJESTÄMINEN.....	26
5.2 Suunnitteluvaihe.....	26
5.3 SWOT-analyysi	29
5.4 Osallistujien määrä ja tausta	30
5.5 Dialogitapahtumat	30
6 USKONTODIALOGITAPAHTUMIEN OSALLISTUJIEN JA JÄRJESTÄJIEN KOKEMUKSET	35
6.1 Osallistujien haastattelut.....	35
6.2. Osallistujien kokemukset uskontodialogitapahtumista.....	37
6.3 Osallistujien käsitysten muuttuminen uskontodialogin myötä	41
6.4 Haastateltujen ajatuksia uskontodialogiryhmän jatkosta	44
6.5 Työryhmän palautekeskustelu.....	47
7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA.....	48
LÄHTEET.....	55
LIITTEET	60
Liite 1 Haastatteluteemat.....	60

Liite 2 Tapahtumien mainos	61
Liite 3 Lehtiartikkeli Vantaan Lauri.....	62

1 USKONTODIALOGITAPAHTUMIEN LÄHTÖKOHDAT

Islam-keskustelu Suomessa painottuu usein ristiriitoihin ja negatiivisiin puoliin, kuten esimerkiksi Ylen järjestämässä islam-illassa syksyllä 2013 huomattiin. Arabikevään myötä islam on paikoin radikalisoitunut, ja viimeisimpänä mediasa kohua ja pelkoa on nostattanut ISIS-järjestön perustama islamilainen kalifaatti ja sen julmuudet vääräuskoisina pidettyjä kohtaan. Myös uutisointi Lähi-idän tapahtumista voi kasvattaa ennakkoluuloja muslimeja kohtaan. Ennakkoluulojen vuoksi maltillistenkin muslimien saattaa olla vaikea tulla hyväksytyiksi.

Vantaan kaupungin ja seurakuntien maahanmuuttajatyön edustajien mukaan ennakkoluulot, väärinkäsitykset ja tietämättömyys liittyvät eniten juuri uskontoihin, erityisesti muslimien ja kristittyjen välillä. Asukkaat ovat toivoneet suomalaissyntyisten ja maahanmuuttaja-asukkaiden välistä kohtaamista ja uskonto-keskustelua. Myös maahanmuuttaja- ja monikulttuurisuusyhdistykset ovat toivoneet keskustelua, jotta tieto ja ymmärrys ihmisten välillä lisääntyisivät.

Vantaalla järjestettiin syksyllä 2013 kaupungin, seurakuntien ja maahanmuuttajayhdistysten yhteistyönä keskustelutilaisuus kristityille- ja musliminmaisille. Olin tällöin monikulttuurisuustyön harjoittelussa Vantaan kaupungilla ja olin mukana tilaisuudessa. Keskusteluun osallistuneet toivoivat jatkoa toiminnalle, joten päätettiin, että uskontodialogia jatketaan keväällä.

Vantaan seurakuntayhtymän kansainvälisen työn sihteeri Sari Koistinen ja kaupungin maahanmuuttajatyön sosiaaliohjaaja Tiina Kentta pyysivät minua mukaan uskontodialogihankkeeseen ja tekemään opinnäytetyöni uskontodialogitapahtumista sekä sen vaikutuksista. Hankkeen raportointi on tärkeää, jotta dialogimallia voitaisiin hyödyntää muuallakin. Uskontodialogin toivottiin lisäävän ja helpottavan ihmisten välistä kanssakäymistä ja tämän myötä kaksisuuntaista kotoutumista sekä alueen turvallisuutta ja viihtyisyyttä.

Opinnäytetyöni on tutkimuksellinen kehittämistyö. Tässä raportissa kuvaan ja arvioin uskontodialogin järjestämisprosessia Vantaalla. Kuvaan myös osallistujien haastattelujen tulosten avulla osallistujien kokemuksia uskontodialogista

sekä sen vaikutuksesta osallisuuteen ja kotoutumiseen. Rautionmaan sekä Vaskon ja Hiltusen mukaan uskontodialogi voi monella tavalla edistää sosiaalista rinnakkaiseloja ja vähentää ennakkoluuloista johtuvaa syrjintää, rasismia ja väkivaltaa. (Rautionmaa 2010, 8-9; Hiltunen & Vasko 2011, 13-15.)

Uskontodialogin järjestämiselle löytyy perusteet kotouttamislaista. Lain tavoitteena on edistää kulttuurien välistä vuoropuhelua ja hyviä etnisiä suhteita sekä lisätä maahanmuuttajien osallisuutta. Myös valtion kotouttamisohjelmassa korostetaan yhdenvertaisuutta, syrjimättömyyttä ja hyviä etnisiä suhteita, joihin sisältyy maahanmuuttajan kulttuurin ja uskonnon hyväksyminen ja tukeminen.

2 KESKEISET KÄSITTEET

2.1 Uskontodialogi

Uskontodialogi tarkoittaa toimintaa, jossa pyritään tutustumaan toisen uskonnon edustajaan tasaveroisessa kohtaamisessa. Sillä tarkoitetaan yleisesti sekä uskontojen edustajien välistä vuoropuhelua että yhteistyötä. Uskontodialogissa voidaan erottaa erilaisia tyyppejä. Dialogilajit voidaan jakaa esimerkiksi arjen dialogiin, toiminnan dialogiin, institutionaaliseen dialogiin, teologiseen dialogiin ja spiritualiteetin dialogiin. Naisten uskontodialogi voitaisiin luokitella yhteisen toiminnan dialogiksi, jolla on tietty tavoite. (Rautionmaa 2010, 8-9; Hiltunen & Vasko 2011 13-15.)

Modernin uskontodialogiliikkeen aloittajana on pidetty vuonna 1893 pidettyä Maailman uskontojen parlamenttia. Seuraava virstanpylväs oli 1993 pidetty YK:n Uskontojen välisen ymmärryksen ja yhteistyön välinen teemavuosi ja samana vuonna toista kertaa kokoontunut Maailman uskontojen parlamentti. Tällöin otettiin käyttöön Globaalin etiikan julistus, jonka ajatuksena on luoda dialogi erilaisuuden välille etsimällä samankaltaisuuksia. Eroja ei ole tarkoitus poistaa, vaan kokea ne elämää rikastuttavana asiana. Hans Küng, joka muiden globaalin etiikan kannattajien kanssa pyrkii löytämään maailmanuskonnoista samoja perusarvoja, pitää merkittävä sitä, mitä uskonnot voivat eettisesti antaa toisilleen oppieroista huolimatta. Kaikkien uskontojen yhteisiä arvoja ovat muun muassa kultainen sääntö, ihmisarvo, elämän kunnioittaminen ja moraaliset pyrkimykset. (Rautionmaa 2009, 12-13.)

Dialogissa voidaan saavuttaa kokonaan uudenlainen ajattelu; dialogi paitsi lisää ymmärrystä, mutta voi myös muuttaa käsityksiä ja lisätä arvostusta. Usein myös käsitys omasta itsestä muuttuu. Dialogi ei tarkoita sitä, että kaikki olisivat lopussa samaa mieltä. Dialogin tavoitteita on myös listattu moninaisia. Dialogin kautta voidaan etsiä yhteyttä tai mystistä ykseyttä. Osa ihmisistä korostaa tarvetta yhteistyöhön rauhan ja oikeudenmukaisuuden puolesta, osa toivoo, että dialogin kautta uskonnot tulisivat lähemmäs toisiaan. Osalle keskeisintä on arjen su-

jumisen ja suvaitsevaisuuden lisääntyminen. (Rautionmaa 2010, 8-9; Hiltunen & Vasko 2011 13-15.) Naisten uskontodialogitapahtumien tavoitteena ovat juuri suvaitsevaisuuden lisääminen sekä kotoutumisen ja osallisuuden edistäminen.

Eri uskontojen ja maailmankatsomusten edustajien välinen vuoropuhelu voi monella tavalla edistää sosiaalista rinnakkaiseloä ja vähentää ennakkoluuloista johtuvaa syrjintää, rasismia ja väkivaltaa. Dialogin avulla voidaan tehdä yhteistyötä yhteisten arvojen toteutumiseksi ja yksittäisten ihmisten ja yhteisöjen oikeuksien puolustamiseksi. Samalla huolehditaan yhteisestä vastuunkantamisesta. Yhteisen elämän kysymyksiä, kuten uskonnon yhteiskunnallisen aseman ja uskonnonvapauden edistäminen, demokratian ja yhteisön sekä yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon ja yksilönvapauden puolustaminen, voitaisiin edistää yhteistyöllä. Myös uskonnollisen kasvatustyön, uskontojen välisen yhteiskunta- rauhan edistämisen, perhe-elämän tukemisen ja ekologisten kysymysten alueella voitaisiin tehdä yhteistyötä. (Rautionmaa 2010, 8-9; Hiltunen & Vasko 2011, 13-15.)

2.2 Kotoutuminen ja akkulturaatio

Uskontodialogilla tavoitellaan kaksisuuntaista kotoutumista. **Kotoutuminen** on moniulotteinen prosessi, joka sisältää uusiin asioihin ja toimintatapoihin tutustumista ja vanhan, ennestään tutun jättämistä. Maahanmuuttajan hyvinvointiin vaikuttaa olennaisesti se, miten hyvin hän löytää itselleen sopivan tasapainon kahden kulttuurin välillä. Akkulturaatioprosessi on molemminpuolinen, sillä maahanmuutto ja eri kulttuurien välinen kanssakäyminen vaikuttavat myös valtaväestön edustajiin. (Schubert 2013, 64-65.) Martikaisen mukaan uskonnolla on tutkittu olevan tärkeä rooli varsinkin kulttuurisessa kotoutumisessa yksittäisille maahanmuuttajille ja heidän perheilleen. Uskonnolliset yhteisöt ja niiden pyhätöt ovat tärkeitä sosiaalisia tapaamispaikkoja, missä luodaan verkostoja, jaetaan neuvoja ja mistä löytyy myös työpaikkoja. Uskonnon merkitys korostuu erityisesti sosiaalisen ryhmän muodostumisessa, perhe-elämässä sekä arvoissa ja tavoissa. (Martikainen 2013, 46.)

Kulttuuriin sulautumista, oppimista ja sopeutumista tarkastellessa käytetään termiä **akkulturaatio**. Sillä tarkoitetaan yksilön tai ryhmän läpikäymää tilaa tai prosessia muuttuvassa kulttuurisessa kontekstissa kuten maahanmuuttotilanteessa. Akkulturaatiota kuvataan usein Berryn kaksiulotteisella mallilla (esim. Korhonen 2013, 38 ja Schubert 2013, 65), jossa akkulturaatio on yksi kulttuurisessa kohtaamisessa syntyvä kulttuurisen muutoksen ja muovautumisen muoto. Siihen liittyy monia tekijöitä, kuten laajenevat kontaktit, leviäminen kulttuurien välillä ja muutokset jonkin kulttuurisen ryhmän sisällä. Se on kaksisuuntainen prosessi, joka muuttaa molempia osapuolia kohtaamistilanteissa. Psykologisessa akkulturaatiossa muutoksia tapahtuu identiteetissä, arvoissa ja sosiaalisissa suhteissa. Sosiaalinen akkulturaatio merkitsee sujuvia sosiaalisia valmiuksia kohdemaan kulttuurissa ja monimuotoisuuden hyväksymistä ja ymmärtämistä.

Akkulturaatio on jatkumoa kulttuuriselle sopeutumiselle ja integraatiolle; maahanmuuttajan ei tarvitse hylätä omia kulttuurisia taustojaan, vaan hän hyväksyy niiden ohella uuden kotimaansa sosiaaliset normit ja toimii etupäässä niiden mukaan. Akkulturaatiostrategioita voi olla neljä erilaista sen mukaan, millaisia maahanmuuttajan alkuperäinen kotikulttuuri ja arvot sekä identiteettiä koskevat arvostukset ovat: integraatio, assimilaatio, separaatio ja marginalisaatio. (Korhonen 2013, 36–38; Schubert 2013, 65.)

Positiivisimmassa strategiassa eli integraatiossa maahanmuuttaja haluaa pitää hyvät suhteet valtaväestöön ja yhteiskuntaan mutta kunnioittaa ja vaalii samalla omaa kulttuurista alkuperäänsä ja perinteitään. Assimilaatiossa sopeudutaan sillä tavalla valtaväestön elämäntyyliin ja kulttuuriin, että omat kulttuuriset juuret katoavat. Separaatiossa puolestaan orientoidutaan vahvasti maahanmuuttajan omiin etnisiin ja kulttuurisiin juuriin, jolloin erottaudutaan valtaväestön kulttuurisista vaikutteista. Marginalisaatiossa taas erottaudutaan sekä omista etnisistä että valtaväestön kulttuurisista vaikutteista. (Korhonen 2013, 36-38; Schubert 2013, 65.)

2.3 Osallisuus

Uskontodialogilla voi olla vaikutuksia myös osallisuuden kokemuksiin. Osallisuuden määrittely on vaikeaa, koska sille ei ole vastinetta valtakielillä. Esimerkiksi Sirviö tarkoittaa osallisuudella kiinnittymistä yhteiskuntaan, kokemusta jäsenyydestä sekä mahdollisuutta osallistua, toimia ja vaikuttaa yhteisössä ja yhteiskunnassa. Silloin vaikutetaan asioiden kulkuun ja otetaan myös vastuu toiminnan seurauksista. Osallisuus kehittyy alhaalta ylöspäin, yksilöstä tai yhteisön ruohonjuuritasolta. Osallisuuden kokemuksen rakentumisessa tarvitaan mahdollisuutta yhteisen tietämyksen jakamiseen, sitoutumista toimimaan yhteisen hyvän puolesta ja kykyä vaikuttaa asioihin. (Thitz 2013, 28-29.)

Sosiaalipedagogiikassa osallisuuden nähdään toteutuvan yhteisöön kuulumisen kautta. Elina Nivala (2008) on määritellyt osallisuuden käsitettä kansalaisen osallisuuden ja yhteisön jäsenyyden näkökulmasta. Hän jäsentää osallisuuden annetun, osallistuvan ja koetun yhteisön jäsenyyden kautta. Annettu jäsenyys on kuulumista yhteisöön ja eli oikeutta yhteisön jäsenyyteen. Lisäksi se tarkoittaa oikeutta osuuteen yhteisön tarjoamasta hyvästä eli kaikesta positiivisesta, mitä yhteisöllä on tarjota jäsenilleen. Lisäksi se sisältää yhteisön jäsenyyden edellyttämiä velvollisuuksia. Osallistuva jäsenyys antaa yhteisön jäsenelle mahdollisuuksia toimia yhteisössä, olla mukana sen sosiaalisessa vuorovaikutuksessa ja vaikuttaa yhteisön asioihin. Yhteisön jäsenen itsensä kannalta

osallisuus toteutuu vasta, kun hän kokee olevansa osallinen yhteisön jäsenyyden sisältämistä mahdollisuuksista ja yhteisön elämästä, toiminnasta ja vuorovaikutuksesta. Koettu osallisuus siis rakentuu muodollisen jäsenyyden ja toimintaan osallistumisen sekä yhteisöön kiinnittymisen kautta. (Thitz 2013, 29.)

Uskontodialogin yhtenä tavoitteena on lisätä koetun osallisuuden kokemusta sekä yhteiskunnassa että pienemmässä mittakaavassa omalla asuinalueella ja omissa uskonyhteisöissä sekä dialogiryhmässä itsessään.

3 USKONTODIALOGITAPAHTUMIEN TAUSTAA

3.1 Uskontodialogi Suomen lain ja kotouttamisohjelmien näkökulmasta

Kristittyjen- ja musliminaisten välisen uskontodialogin perusta sekä tavoitteet löytyvät laista, joka koskee kotoutumisen edistämistä (Laki kotoutumisen edistämisestä 2010). Laki on laadittu tukemaan ja edistämään maahanmuuttajien kotoutumista sekä mahdollisuuksia osallistua yhteiskunnan toimintaan aktiivisesti. Sen tarkoituksena on lisätä myönteistä vuorovaikutusta eri väestöryhmien välillä sekä edistää yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa. Laissa on määritelty tiettyjä olennaisesti kotoutumiseen liittyviä käsitteitä, joiden avulla voidaan ymmärtää uskontodialogitapahtumien tavoitteita.

Lain määrittelyjen mukaan kotoutuminen tarkoittaa maahanmuuttajan ja yhteiskunnan vuorovaikutteista kehitystä, johon sisältyy yhteiskunnassa tarvittavien tietojen ja taitojen antaminen sekä oman kielen ja kulttuurin ylläpitämisen mahdollistaminen. Kotouttaminen on määritelty tarkoittamaan kotoutumisen monialaista edistämistä ja tukemista, ja sosiaalinen vahvistaminen tarkoittaa määritelmän mukaan maahanmuuttajalle suunnattuja toimenpiteitä hänen syrjäytymisensä ehkäisemiseksi ja elämäntaitojensa parantamiseksi. Lisäksi määritelmässä on mainittu monialainen yhteistyö, jolla tarkoitetaan eri toimialojen viranomaisten ja muiden tahojen yhteistyötä. Monialainen yhteistyö tulee selvästi esille myös naisten uskontodialogin kehittämisessä Vantaalla sen useiden eri toimijoiden kautta; mukana ovat kaupunki, seurakunnat ja monikulttuurisuusyhdistykset. (Laki kotoutumisen edistämisestä 2010.)

Lain mukaan paikalliset tavoitteet kotoutumisen edistämisessä ovat kansainvälisyyden, yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon tukeminen sekä myönteisen vuorovaikutuksen edistäminen eri väestöryhmien välillä. Lisäksi tavoitteena on edistää kulttuurien välistä vuoropuhelua ja hyviä etnisiä suhteita sekä lisätä maahanmuuttajien osallisuutta. Hyvien etnisten suhteiden ja kulttuurien välisen vuoropuhelun edistämiseen liittyvät tehtävät ovat elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen vastuulla, ja ne voidaan myös kirjata kunnan kotouttamisohjelmaan.

Lakiin on lisäksi kirjattu, että kotouttamista on kehitettävä monialaisena yhteistyönä, johon voivat osallistua kunnan, työ- ja elinkeinotoimiston ja poliisin lisäksi järjestöt, yhteisöt ja yhdistykset, jotka järjestävät kotoutumista edistäviä palveluita ja toimenpiteitä. Tämä tarkoittaa sitä, että muun muassa paikalliset maahanmuuttaja- ja kansalaisjärjestöt sekä uskonnolliset yhteisöt voivat osallistua kotouttamisohjelman laadintaan, toteutukseen ja sen toimeenpanon seurantaan tarvittavassa laajuudessa. (Laki kotoutumisen edistämisestä 2010.)

Vantaan uudessa **monikulttuurisuusohjelmassa** vuosille 2014-2017 asetetaan tavoitteeksi hyvien etnisten suhteiden vaaliminen luomalla lisää mahdollisuuksia asukkaiden kohtaamiselle. Yhtenä keinona mainitaan uskonnollisten yhteisöjen välisen vuoropuhelun tukeminen. (Vantaan kaupunki i.a.)

Valtion kotouttamisohjelmassa (2012) tuodaan esille, että yhdenvertaisuus, syrjimättömyys ja hyvät etniset suhteet ovat yhteisöllisyyden kantavia periaatteita. Tähän sisältyy maahanmuuttajan kulttuurin hyväksyminen ja tukeminen. Maahanmuuttajilla tulisi olla mahdollisuus osallistua täysimääräisesti suomalaiseen yhteiskuntaan. Valtion kotouttamisohjelman mukaan osallisuutta edistetään tekemällä kotoutumista tukevista palveluista kokonaisuus, joka on vuorovaikutuksellinen ja tarvelähtöinen, ja jossa hyödynnetään maahanmuuttajien omat voimavarat. (Valtion kotouttamisohjelma 2012, 15-16.)

Paikallisella tasolla osallisuutta sekä sosiaalista yhteenkuuluvuuden tunnetta voidaan edistää muun muassa tarjoamalla tiloja eri väestöryhmien kohtaamisille, luomalla organisoituja vuoropuhelurakenteita, aktiivisella asennetyöllä sekä jakamalla tietoa eri kulttuureista ja uskonnoista. Kotouttamisohjelma korostaa hyvien etnisten suhteiden toteutumisen tärkeyttä. Sen mukaan kehittämällä vuorovaikutusta eri väestöryhmien välillä voidaan pyrkiä ennaltaehkäisemään näkemuserojen kehittymistä konflikteiksi. (Valtion kotouttamisohjelma 2012.)

Valtion kotouttamisohjelman (2012, 17-19) mukaan kotoutumisen onnistumisen edellytyksenä on toimiva vuorovaikutus ja kunnioittava asenneilmapiiri eri väestöryhmien välillä. Kotouttamisohjelmassa nostetaan esille huoli somalinkielisen väestön kokemasta syrjinnästä Suomessa. Eri ryhmien välisellä vuoropuhelulla

edistetään keskusteluyhteyttä ja luottamusta sekä maahanmuuttajien oikeuttamalla kuulluksi. Myönteinen vuorovaikutus edesauttaa yhteiskunnan arvoihin tutustumista ja myös kantaväestöllä on mahdollisuus tutustua maahanmuuttajiin ja heidän kulttuuriinsa. Tässä työssä keskeinen rooli on paikallistason ja kansalaisyhteiskunnan toimijoilla, jotka toimivat keskustelukumppaneina eri ryhmien välisen vuoropuhelun edistämiseksi.

Valtion kotouttamisohjelmassa painotetaan, että monissa kulttuureissa, joista maahanmuuttajat tulevat, uskonnolla ja uskonnollisilla yhteisöillä on merkittävä asema ihmisten arjessa. Uudessa kulttuurissa uskonnolliset yhteisöt voivat olla tärkeä tuki kotoutumisessa ja yhteiskuntaan osalliseksi pääsyssä. Ne voivat edistää suomalaisen kulttuurin tuntemusta sekä sosiaalista kanssakäymistä ja toimia maahanmuuttajien oman kulttuurin säilyttämisen tukena. Eri uskontojen välisen vuoropuhelun ja yhteistyön avulla voidaan tukea hyviä etnisiä suhteita yhteiskunnassa. (Valtion kotouttamisohjelma 2012.)

Käytännön kotouttamistyössä uskonnon merkitystä ja uskonnollisten yhteisöjen tekemää kotouttamistyötä ei ole viime vuosiin asti osattu riittävästi huomioida. Vaikka kotouttamislaki ja –ohjelmat tukevat uskonnon roolin huomioimista kotoutumisessa, käytännössä se on jäänyt marginaaliin. Tämä on näkynyt esimerkiksi siinä, että tietyille uskonnollisille ryhmille ei ole osoitettu kokoontumistiloja, vaan niitä on etsitty ja odotettu vuosikausia. (Sari Koistinen, henkilökohtainen tiedonanto 17.10.2014)

Valtakunnan tasolla uskontodialogitoimintaa on Kirkon nelivuotiskertomuksen (Kirkon tutkimuskeskus 2011, 214) mukaan säännöllisesti järjestänyt vain kaksi prosenttia seurakunnista ja kertaluonteisesti 15 prosenttia seurakunnista. Myös kaupungin ja seurakuntien yhteistyö tällä alueella on aiemmin ollut vähäistä; Vantaalla kaupungin maahanmuuttajatyön sosiaaliohjaaja lähti mukaan uskontodialogihankkeeseen, mikä kertoo osaltaan siitä, että uskonnon merkitystä kotoutumiselle on osattu ja uskallettu arvostaa. (Sari Koistinen, henkilökohtainen tiedonanto 17.10.2014.)

Sisäministeriön Maahanmuuton tulevaisuus 2020-strategiassa todetaan, että erilaisten kulttuurien, uskontojen ja arvojen ristiriidat voivat heikentää yhteiskunnallista eheyttä ja lisätä eriarvoisuutta. Samalla todetaan, että maahanmuuttajien osallisuuden lisääminen ja maahanmuuttajien ja kantaväestön välinen kanssakäyminen vähentävät eriarvoistumisen riskiä. Mietinnössä korostetaan myös suomalaisen yhteiskunnan perusarvojen, erityisesti ihmisarvon loukaamattomuuden, luovan pohjaa moninaisuuden hyväksymiselle (Sisäministeriö i.a.)

Kirkkohallituksen lausunnossa sisäministeriön mietintöön korostetaan uskonnon merkitystä kotoutumisessa ja sanotaan, että uskonto ja mahdollisuus harjoittaa omaa uskontoaan yhdessä suomalaiseen yhteiskuntaan kotoutuneiden ja kantaväestön kanssa edistää kotoutumista. Samassa mietinnössä todetaan, että kirkko ja seurakunnat voivat olla apuna maahanmuuttajien kotoutumisessa tarjoamalla ekumeenista ja uskontodialogista asiantuntemusta ja tätä kautta edistää myös yleistä yhteiskuntarauhaa. (Suomen evankelis-luterilainen kirkko i.a. ja sisäministeriö i.a.)

Kirkkohallituksen lausunnossa painotetaan, että yksilön perusoikeuksiin kuuluu myös uskonnonvapaus, joka uskonnonvapauslain mukaisesti tarkoittaa positiivista uskonnonvapautta, oikeutta oman uskonnon harjoittamiseen. Koska uskonto on yhteisöllinen ilmiö erityisesti maahanmuuttajille, kotoutumisen kannalta on erityisen tärkeää, että myös käytännössä sovelletaan nimenomaan tätä positiivisen uskonnonvapauden periaatetta eikä yritetä ratkaista lisääntyvää monikulttuurisuutta ja moniuskontoisuutta sillä, että uskonto pyritään painamaan marginaaliin jokaisen yksityisasiaksi. (Suomen evankelis-luterilainen kirkko i.a. ja sisäministeriö i.a.)

Etnisten suhteiden neuvottelukunta on valtioneuvoston asettama laajapohjainen asiantuntijaelin. Etnon tarkoituksena on kehittää vuorovaikutusta sekä avustaa ministeriöitä etnisesti yhdenvertaisen ja monimuotoisen yhteiskunnan kehittämisessä. Vuonna 2014 Etnon järjestämän vuosittaisen Etnisten suhteiden foorumin aiheena olivat uskonnolliset yhteisöt kotouttamisen kentällä. Foorumiin oli kutsuttu päättäjiä, viranomaisia, järjestöjä ja uskonnollisten yhteisöjen

edustajia keskustelemaan uskonnon ja kotouttamisen välisistä suhteista. Foorumi oli tärkeä avaus uskonnollisten yhteisöjen tekemän kotouttamistyön tärkeyden tunnistamiselle. Foorumissa puhuttiin myös uskontodialogin tärkeydestä yhteiskuntarauhan rakentamisessa sekä uhkakuvien poistamisessa. Muuan muassa Kansainvälisen siirtolaisuusinstituutin sekä Opetushallituksen edustajat antoivat suosituksen lisätä moniuskontoisia keskustelutilaisuuksia. (Etno i.a.)

3.2 Islam Suomessa

Ensimmäiset muslimit, tataarit, saapuivat Suomeen jo 1800-luvulla Venäjän armeijan palveluksessa ja kauppiaina. Heidän lisäksi Suomeen on 1990-luvun alusta lähtien muuttanut noin 45 000 muslimia. Lisäksi noin 1000 suomalaista on kääntynyt islamiin. Määrää on vaikea arvioida tarkasti, koska suurin osa Suomessa asuvista muslimeista ei kuulu mihinkään uskonnolliseen yhdyskuntaan. Vain noin 11 000 muslimia kuuluu islamilaisiin seurakuntiin. Suurin muslimiryhmä ovat somalialaiset; tämän jälkeen suurimmat ryhmät ovat äidinkieleltään arabiaa, kurdia, albaniaa, turkkia, persiaa ja bosniaa puhuvat, joista suurin osa on muslimeja. (Akar & Tiilikainen 2009, 12; Hukari 2009, 122; SINE i.a.; Tilastokeskus i.a.)

Juntusen (2009) mukaan Länsi-Euroopassa on ollut monta vuotta meneillään keskustelu islamista ja muslimivähemmistöistä; muslimien identiteeteistä, oikeuksista kulttuuriseen ja sosiaaliseen erilaisuuteen sekä kyseisten oikeuksien rajoista. Kiistoja on ollut moskeijoiden minareettien rakentamisesta musliminaisten pukeutumiseen ja niihin liittyvät kannat ovat Suomessakin sidoksissa siihen, mitä globaalisti tapahtuu. Muslimeja on noin puolitoista miljardia, joten uskonto ja muslimien identiteetit ovat väistämättä moni-ilmeisiä. Identiteetit rakentuvat paitsi vakaumuksiin kiinnittyvistä käsityksistä, mutta sen lisäksi etnisyyteen, kansallisuuteen, sukupuoleen ja yhteiskunnalliseen asemaan liittyvistä käsityksistä. Aikamme muslimit elävät kaikkialla osana globaalia taloutta ja kulttuuria, joten heidän uskonkäsityksensä kehittyvät erilaisiin suuntiin, konservatiivisesta hyvin yksilökeskeiseen. (Juntunen 2009, 6-7.)

3.3 Naisen asema islamissa

Vaikka nykyisestä länsimaisesta tasa-arvokäsityksestä katsoen kuulostaa oudolta, moni muslimi kokee islamin parantaneen naisten asemaa. Aikanaan islamin säädökset naisten ja miesten oikeuksista omistukseen, perintöön ja avioeroon paransivatkin naisten asemaa verrattuna moniin silloisiin uskontoihin ja maallisiin yhteiskuntiin. Ensimmäisen muslimiyhteisön syntyessä Arabian niemimaalla myös musliminaiset vannovat uskollisuudenvalan Muhammedille. Tätä on pidetty osoituksena naisten täydestä kansalaisuudesta, mikä oli poikkeuksellista sen ajan yhteiskunnassa. (Muhammed 2011, 227-228; Akar 2004, 161.)

Kristinuskon käsityksestä poiketen nainen ei Koraanin mukaan vieteltyt miestä syntiin vaan molemmat lankesivat. Naista ei myöskään luotu miehen kylkiluusta, vaan naiset ja miehet luotiin yhdestä sielusta, pareiksi toisilleen. Koraanin mukaan kaikki uskovat muslimit ovat tasa-arvoisia Jumalan edessä. Koraanin tulkitsijat ovat kuitenkin viime aikoihin asti olleet miehiä, joten esiin on nostettu jakeita ja tulkintoja, jotka korostavat miehen ensiarvoisuutta. Varsinkin tulkinta, jonka mukaan lapsilla ja naisilla pitäisi aina olla aikuinen miesholhooja, rikkoo naisten tasa-arvoisia ihmisoikeuksia. Uudistusmielisten tulkitsijoiden mukaan voidaan ajatella, että naisella on oikeus tukeutua miehen apuun ja miehellä velvollisuus elättää vaimoaan. (Akar 2004, 162-166.)

Korkea seksuaalimoraali on yksi tärkeimmistä hyveistä muslimille ja kaikki seksuaalisuus tulee rajoittaa avioliittoon. Naisen seksuaalisuuden voidaan katsoa olevan miehen hallinnassa. Islamilaisen käsityksen mukaan seksuaalisuus on kuitenkin positiivinen voima. Naista ei pidetä saastaisena kuukautisten tai synnytyksen jälkeen, mutta rituaaleihin kuten rukoukseen, paastoon tai moskeijakäynteihin nainen ei voi silloin osallistua. Seksuaalinormistoon kuuluu myös ajatus siitä, että koska seksuaalisuus kuuluu vain avioliittoon, kodin ulkopuolella sekä miesten että naisten olisi esiinnyttävä mahdollisimman epäeroottisina. Vaikka Koraanissa ei ole yksiselitteistä ohjetta pukeutumiseen, suurin osa oppineista tulkitsee, että miehen tulisi peittää keskivartalo polvista napaan, mutta naisen tulisi peittää koko vartalo lukuun ottamatta kasvoja ja käsiä. Myös siveä

käyttäytyminen ja naisten ja miesten erottaminen toisistaan kuuluu tähän ajatteluuun, jota sanotaan hijabiksi. (Akar & Sakaranaho 2004, 185-188.)

Musliminaisten toteuttama islamin mukainen pukeutumiskoodisto on hyvin vaihteleva hiukset peittävästä huivista koko vartalon peittävään asuun ja pään ja kaulan peittävään huiviin. On myös huomattava, että kaikki naiset eivät käytä huivia; tämä voi joskus olla kannanotto naisten oikeuksien puolesta. Huiviin pukeudutaan monista syistä; sen katsotaan kuuluvan naisen asuun, halutaan osoittaa olevansa muslimi tai poliittisista tai kulttuurisista syistä. Jotkut käyttävät huivia myös sosiaalisen paineen vuoksi tai siksi, että tuntevat olonsa turvallisemmaksi huivi päässä. Islamilaisessa kulttuurissa huivi toimii joka tapauksessa käytännöllisenä ja symbolisena erottavana tekijänä naisten ja miesten välillä. (Akar & Sakaranaho 2004, 185-188; Paavola & Talib 2010, 93.)

Koraanin feministisemmät tulkinnat ovat saaneet jalansijaa vasta viime vuosina. Tulkitsijoiden tavoitteena tehdä tunnetuksi sellaisia Koraanin jakeita, jotka edistävät naisten ja miesten tasa-arvoa. Lisäksi tavoitteena on arvioida uudelleen sellaisia jakeita, joiden ajateltu korostavan miesten ylivertaisuutta. Suurin osa uskonnollisten ja vakaumuksellisten yhteisöjen johtajista maailmalla on miehiä, eikä naisilla ole sananvaltaa itseään tai koko yhteisöä koskevissa asioissa. Tämänkin vuoksi on tärkeää, että naiset saavat puheenvuoron dialogiprosessissa. (Akar 2004, 164; Uskonnonvapaus ja ulkopoliitiikka 2013, 28-29.)

3.4 Uskontojen suhteet Suomessa

Erilaisten uskonnollisten katsomusten rauhanomainen rinnakkaiselo vaikuttaa monella tapaa yhteiskuntarauhaan ja sen rakentamiseen. Suomi on maailman muutosten myötä avautunut voimakkaasti ja tullut kielellisesti, etnisesti ja uskonnollisesti monimuotoisemmaksi. Luterilaiseen kirkkoon kuuluu tällä hetkellä noin 75 prosenttia suomalaisista. Noin neljäsosa suomalaisista voidaan lukea uskonottomiksi, jotka eivät pidä uskonollista sanomaa puhuttelevana tai kiinnostavana. Luterilaisen uskontulkinnan rinnalle on tullut monia sekä kristillisiä että muuta kuin kristillistä uskoa kannattavia uskonyhteisöjä, jotka

ovat tasavertaisia ja varteenotettavia keskustelukumppaneita. Suomessa uskonto on perinteisesti ollut melko yksityinen asia, mutta muuttuvassa yhteiskunnassa on saatu huomata, että uskonto on myös yhteisöllinen asia. (Rautionmaa 2010, 8-9; Hiltunen & Vasko 2011, 5-9.)

Suomen evankelisluterilainen kirkko yhdessä muiden kirkkojen kanssa on aktiivisesti rakentanut hyvää suhdetta maamme muslimeihin. Virallista vuoropuhelua on käyty vuodesta 1996. Myös Suomen ekumeeninen neuvosto (SEN) on vuosien mittaan osallistunut uskontojen yhteydenpidon kehittämiseen maassamme. Yhteydenpidon tavoitteet liittyvät suvaitsevaisuuteen, käytännön rinnakkaiseloon ja yhteiskuntarauhaan. SEN:in pääsihteerit ovat olleet mukana uskontojohtajien kokouksissa, joita on järjestetty vuodesta 2001 alkaen. Nämä kokoontumiset alkoivat tasavallan presidentti Tarja Halosen aloitteesta. (Suomen ekumeeninen neuvosto i.a.)

SEN:in järjestämien uskontojohtajien kokousten myötä Suomeen muodostettiin kolmen monoteistisen uskonnon yhteinen keskustelufoorumi, Uskontojen yhteistyö Suomessa" (USKOT) / "Religionernas samarbete i Finland" (RESA), jonka viisi uskonnollista taustayhteisöä edustavat juutalaisuutta, kristinuskoa ja islamia. Foorumin tarkoituksena on vaalia yhteiskuntarauhaa maassamme uskonnonvapautta vahvistavassa hengessä edistämällä uskontojen välistä vuoropuhelua, yhdenvertaisuutta, keskinäistä kunnioitusta ja yhteistyötä foorumin tärkeiksi katsomissa asioissa. (USKOT-foorumi i.a.)

Kristityillä ja muslimeilla on siis uskontojohtajiensa tuki ja rohkaisu keskinäiseen uskontodialogiin, jota naisten uskontodialogitapahtumissakin toteutetaan. Myös Islamin opetuksessa Suomen kouluissa korostetaan toisten kulttuurien ja uskontojen kunnioitusta ja koraanin mukaan uskonnossa ei saa olla pakkoa. Islamin opetuksessa myös rohkaistaan uskontojen väliseen dialogiin. (Ali Duh 2009, 38.)

Uskontojen välistä yhteistyötä Suomessa edistää myös YK:n yleiskokouksen lokakuussa 2010 julkistama päätöslauselma, joka julisti helmikuun ensimmäisen viikon vuosittain maailmanlaajuisen uskontojenvälisen yhteisymmärryksen vii-

koksi (World Interfaith Harmony Week) kaikkien uskontojen ja vakaumusten kesken. Päätöslauselmassa rohkaistaan kaikkia maailman valtioita tukemaan vapaaehtoisuuden pohjalta uskontojenvälisen yhteisymmärryksen ja hyvän tahdon viestiä eri uskontojen pyhätöissä tämän viikon aikana. Yhteisymmärrys perustuu Jumalan ja lähimmäisen rakkauteen kunkin uskonnon oman perinteen ja vakaumuksen mukaisesti. (Kulttuurifoorumi i.a.)

3.5 Uskontodialogin ohjeita ja kriteereitä

Saksassa on monen vuosikymmenen kokemus laajasta yhteistyöstä ja uskontodialogitoiminnasta kristittyjen ja muslimien välillä. Vaikka ongelmia ja konfliktejakin on ollut, kristityt ja muslimit ovat päässeet luottamuksellisiin väleihin. Saksan luterilaisen kirkon (Evangelische Kirche in Deutschland, EKD) uskontodialogitoimijat ovat keränneet ohjeita ja kriteereitä toimivalle uskontodialogille. (Evangelische Kirche in Deutschland 2006, 57-60.)

EKD:n mukaan seurakuntien tulisi mahdollisuuksien mukaan perustaa uskontodialogin tukiryhmä tai sisällyttää toiminta jonkin jo olemassa olevan ryhmän toimintaan. Ryhmä voisi suunnitella uskontodialogitoimintaa; suunnitelman tulisi aina sisältää uskontodialogin tavoitteet ja arvot, kohderyhmät, käsiteltävät aihealueet sekä dialogin muodot ja metodit. Suunnitelmasta tulisi sopia yhdessä paikallisen moskeijan johtoryhmän kanssa. Dialogia olisi hyvä arvioida vähintään kerran vuodessa. (Evangelische Kirche in Deutschland 2006, 60-61.)

Dialogin suunnittelua varten kannattaa hankkia perustietoja dialogin toisesta osapuolesta. Tämä helpottaa sitä, että päästään kiinni oikeisiin kysymyksiin. Tämän ei kannata kuitenkaan antaa estää avoimuutta ja uteliaisuutta dialogitilanteessa. Molempipuolisen kunnioittamisen ja sensitiivisyyden eteen kannattaa tehdä töitä. Dialogin toinen osapuoli tulee kohdata tasaveroisena ja ymmärtää toisen osapuolen taustasta johtuvat asiat. Dialogissa tulee aina sopia etukäteen tavoitteet, sisältö ja käsiteltävät aiheet. Aiheeseen perehtyneen toimijan tulisi aina arvioida ja analysoida dialogikokemukset ja hyödyntää niitä tulevia dialogeja suunnitellessa. (Evangelische Kirche in Deutschland 2006, 60-61.)

Dialogiin tulisi aina lähteä omasta taustasta ja näkökulmasta käsin; dialogissa on aina mahdollista arvioida uudelleen omaa uskoa ja käsityksiä. Dialogi voi myös vahvistaa tietämystä omasta uskonnosta ja taitoa kertoa siitä muille. Dialogissa olisi tärkeää aina löytää tasapaino uskontojen välisten yhtäläisyyksien ja eroavaisuuksien etsimisen välillä. Dialogi ja lähetystyö eivät sulje toisiaan pois, kun kristillinen lähetystyö ymmärretään rinnakkaiselon, dialogin ja lähetystyön yhdistelmänä. (Evangelische Kirche in Deutschland 2006, 61.)

Kaikkein eniten yhteistä uskontojen välille löydetään etiikan ja arvojen alueelta ja yhteisiä konkreettisia tavoitteita sopimalla. Yksi keskeinen kysymys on, miten pitää kiinni omasta totuudesta ja suoda dialogikumppanille sama mahdollisuus. Dialogikumppaneiden tulisi olla tietoisia omista tavoitteista ja motiiveista eikä pyrkiä pitämään omaa uskoa toisen uskoa parempana. Myös kritiikille täytyy olla avoin ja osata myös rakentavasti kritisoida toista osapuolta; tämä vaatii luottamusta, joka syntyy vähitellen dialogiprosessissa. Islamin ja kristinuskon välisistä vihamielisyyksistä puhuminen ja niiden työstäminen yhdessä voi tehdä yhteistyöstä vielä tiiviimpää. (Evangelische Kirche in Deutschland 2006, 61.)

Myös Heidi Rautionmaa, joka on toiminut ruohonjuuritason uskontodialogitoiminnan vetäjänä 15 vuotta, on esitellyt ohjeistuksia, kun ihmisiä useista eri uskonnoista kerääntyy yhteen. Myös Rautionmaa painottaa, että on tärkeää sopia dialogin lähtökohdista, tarkoituksesta ja tavoitteista. Ennen dialogiin ryhtymistä on tunnettava oma taustansa ja näkemyksensä. Dialogin aikana tulee kuunnella mitä muut kertovat omista taustoistaan ja antaa jokaisen määritellä itse itsensä. (Rautionmaa 2010, 53.)

Dialoginen vuorovaikutus vaatii rakentuakseen osallistujien välistä kunnioitusta ja tasa-arvoa sekä sitä, että ollaan rehellisiä, avoimia ja luotettavia. Ilmapiirin luottamusta voi vahvistaa etsimällä ja löytämällä sitä, mikä yhdistää. Samanaikaisuuden löytäminen vahvistaa keskinäinen palveleminen ja vieraanvaraisuus. Myös asettuminen toisen asemaan helpottaa ymmärtämisen rakentumista. Dialogi vaatii kärsivällisyyttä, epätäydellisyyden sietokykyä ja omien pelkojen unohtamista. (Rautionmaa 2010, 53.)

4 AIEMMAT TUTKIMUKSET

Uskontoihin, monikulttuurisuuteen ja maahanmuuttajiin liittyviä tutkimuksia on tehty sekä Suomessa että muualla Euroopassa. CCME eli Churches' Commission for Migrants in Europe on tehnyt yhteistyössä muiden tahojen kanssa haastattelututkimuksia maahanmuuttajien kokemuksista uskonnon merkityksestä kotoutumisessa. Tutkimuksissa on noussut esiin uskonnon tärkeä asema maahanmuuttotilanteessa ja kotoutumisessa ja sen huomioimisen tärkeys. (Passarelli 2010, 22-23.)

Katri Kyllönen tarkastelee teologisen tiedekunnan väitöskirjassaan uskonnon roolia maahanmuuttajien konfliktien ratkaisussa. Tutkimuksessa on selvitetty millaisia konflikteja maahanmuuttajat Suomessa kohtaavat sekä ketkä toimijat ja millä tavoin maahanmuuttajien kohtaamia konflikteja Suomessa ratkaisevat. Aihetta on tarkasteltu sovittelijoiden, maahanmuuttajien ja kirkon maahanmuuttajatyöntekijöiden näkökulmasta. Tutkimuksen mukaan sovittelijoiden lisäksi myös maahanmuuttajille ja kirkon maahanmuuttajatyöntekijöille sovittelu on luonnollinen tapa ratkaista konflikteja. Eroja eri toimijoiden välille syntyy siinä, millaisia konflikteja he sovittelevat ja, millaisena he näkevät kulttuurin ja uskonnon roolin kiistojen sovittelussa. (Kyllönen 2012, tiivistelmä.)

Kyllösen mukaan maahanmuuttajilla on hyvinkin korkeita odotuksia uskonnon sekä kirkon roolille konfliktien sovittelussa. Lisäksi kirkon maahanmuuttajatyöntekijöiden tekemä uskontorajat ylittävä sovittelu on merkittävä lisä maahanmuuttajien konfliktien sovittelulle. Uskonto auttaa rakentamaan siltoja maahanmuuttajiin, vaikka kyseessä olisi eri uskonto. Tutkimuksessa korostuu avoimen keskustelun tarve myös maahanmuuttoon liittyvistä arkaluontoisina pidetyistä asioista kuten kiista- ja ristiriitatilanteissa. (Kyllönen 2012, tiivistelmä.)

Heidi Hirvosen teologisen tiedekunnan väitöskirjassa analysoidaan neljän libanonilaisen uskonnollisen ajattelijan käsityksiä kristittyjen ja muslimien välisestä vuoropuhelusta. Tavoitteena tutkimuksessa on ollut selvittää, minkälaisia välineitä he antavat vuoropuhelulle opillisella, eettisellä ja yhteiskunnallisella tasolla. Tulosten mukaan vuoropuhelun suurin haaste on oman vakaumuksen säilyt-

täminen samalla kun ottaa vakavasti toisen osapuolen itseymmärryksen. Vuoropuhelua on mahdollista käydä erilaisista lähtökohdista ja parhaiten se edistää keskinäistä ymmärrystä, kun tavoitteena ei ole lähetystyön tekeminen. (Hirvonen 2010, tiivistelmä.)

Vuoropuhelulla voidaan lisätä ymmärrystä erilaisista opillisista näkemyksistä huolimatta; lisätä tietoa toisen osapuolen näkemyksistä, kyseenalaistaa perinteisiä väärinkäsityksiä, osoittaa teologisia samankaltaisuuksia ja ylittää opillisiä erimielisyyksiä korostamalla yhteistä uskonnollista kokemusta ja eettisiä pyrkimyksiä. Kaikki kirjoittajat katsoivat muslimien ja kristittyjen jakavan uskon yhteen Jumalaan, vaikka Jumalan ykseys ymmärretäänkin eri tavoin. Eettisesti vuoropuhelun hedelmällisin lähtökohta on molempien uskontojen tuntema lähimmäisen rakkauden vaatimus ja kultainen sääntö, jonka mukaan lähimmäistään tulee rakastaa kuin itseään. (Hirvonen 2010, tiivistelmä.)

Myös esimerkiksi Anttilan ja Huhtasen Diakonia-ammattikorkeakouluun tekemässä opinnäytetyössä, joka käsittelee musliminaisten arkea, uskonnon voimakas vaikutus arkeen nousee esiin (Anttila & Huhtanen 2009). Mäkelän Diakonia-ammattikorkeakoulun opinnäytetyössä, jossa käsitellään uskontoja osana kotoutumista, uskonto nähdään kotoutumista tukevana tekijänä (Mäkelä 2012).

Työ- ja elinkeinoministeriö on julkaissut vuonna 2013 ensimmäisen kotoutumisen kokonaiskatsauksen. Sen tavoitteena on ollut kerätä yhteen kotoutumisen, kotouttamisen ja etnisten suhteiden seurantajärjestelmästä eri osa-alueille määriteltujen indikaattoreiden tiedot ja arvioida näiden ja muiden viimeaikaisten tutkimusten perusteella kotoutumisen kehitystä ja nykytilaa. Tarkoituksena on ollut luoda kuvaa koko yhteiskunnan kehityksestä ja maahanmuuttajien mahdollisuuksista osallistua aktiivisesti suomalaisen yhteiskunnan toimintaan. Lisäksi tarkastellaan tasa-arvoa, yhdenvertaisuutta ja eri väestöryhmien välistä vuorovaikutusta. Katsauksen tietoja voidaan käyttää päätöksenteossa ja kotouttamispolitiikan kehittämisessä (Kotoutumisen kokonaiskatsaus 2013, 6-7.)

Perhoniemen ja Jasinskaja-Lahden sekä Mammonin tutkimukset käsittelevät maahanmuuttajien kotoutumista ja kotoutumisprosessia. Perhoniemi ja Jasins-

kaja-Lahti pitävät merkinä maahanmuuttajan kotoutumisesta suurta syntyperäisten suomalaisten ystävien määrää ja sitä, että maahanmuuttajat pystyvät samaan aikaan pitämään kiinni omasta identiteetistään ja omiin kulttuurisiin perinteisiin kuuluvista arvoistaan. Mammonin mukaan maahanmuuttajan elämähallinnan tunteeseen vaikuttavat useat tekijät, kuten omin voimin pärjääminen, koulumenestys, selkeät urasuunnitelmat, työpaikan saanti, tyytyväisyys työpaikkaan ja yhteiskunnallinen arvostus. (Perhoniemi & Jasinskaja-Lahti 2006, tiivistelmä; Mammon 2010, tiivistelmä.)

Maahanmuuttajien terveys ja hyvinvointi –tutkimuksessa on tutkittu somali-, kurdi- ja venäläistaustaisten maahanmuuttajien terveyttä ja hyvinvointia. Raportissa kerrotaan myös sosiaalisesta hyvinvoinnista ja syrjintäkokemuksista. Raportin mukaan somalialaistaiset olivat tyytyväisimpiä elämänlaatuunsa ja päivittäisistä toimista selviytymiseensä, vaikka heillä oli usein vaikeuksia virastoissa asioimisessa ja internetin käytössä. Kurditaustaiset olivat yhtä tyytyväisiä elämänlaatuunsa kuin syntyperäiset suomalaiset. (Maahanmuuttajien terveys ja hyvinvointi 2012, 213-215.)

Sosiaalisen aktiivisuuden ja osallistumisen suhteen esimerkiksi somalialaiset naiset olivat tutkituista vähiten aktiivisia äänestäjiä ja vain joka neljännellä oli suomalaista syntyperää oleva hyvä ystävä. Raportissa sanotaankin, että olisi tärkeää, että naisilla olisi mahdollisuus ystävätoimintaan tai matalan kynnyksen kohtaamispaikkoja. Somalitaustaisista naisista noin puolet, mutta kurditaustaisista naisista vain neljäsos osallistui aktiivisesti järjestö- ja yhdistystoimintaan, mikä voi vaikuttaa heidän kokemukseensa yksinäisyyden tunteesta. (Maahanmuuttajien terveys ja hyvinvointi 2012, 221-225.)

5 USKONTODIALOGITAPAHTUMIEN JÄRJESTÄMINEN

5.1 Kehittämistyön tarkoitus ja tavoitteet

Kehittämistyön tavoitteena oli järjestää matalan kynnyksen uskontodialogitapahtumia kristityille- ja musliminaisille Vantaalla. Tapahtumat suunnattiin vain naisille, koska osa musliminaisista ei voi uskonnollisten syiden vuoksi käydä tapahtumissa, joissa on mukana heille vieraita miehiä. Kuten Ekumeenisen neuvoston Uskonnonvapaus ja ulkopolitiikka-katsauksessa todetaan, suurin osa uskonnollisista johtajista maailmalla on miehiä, joten naisten oma uskontodialogi voi myös toimia tärkeänä paikkana saada naisten ääni kuuluviin. Ajatellen myös sitä, että monille maahanmuuttajille uskonto on vahvasti yhteisöllinen asia, oli dialogitapahtumilla myös vahvasti sosiaalinen puolensa. (Sari Koistinen, henkilökohtainen tiedonanto 12.1.2014; Vasko 2011, 5-9.)

Uskontodialogin järjestäjätahot halusivat, että keskustelujen järjestämisprosessi, toteutuminen ja esille nousseet aiheet dokumentoidaan, jotta dialogimallia ja tietoa voitaisiin hyödyntää muuallakin. Lisäksi järjestäjät halusivat selvittää naisten kokemuksia uskontokeskustelusta; millaisena keskustelu on koettu, millaisia asioita siellä on opittu, millä tavalla keskustelu on vaikuttanut molemminpuoliseen ymmärrykseen, osallisuuteen ja kotoutumiseen.

Opinnäytetyö on tutkimuksellinen kehittämistyö ja tämä raportti kuvaa ja arvioi uskontodialogin järjestämisprosessia, keskustelujen kulkua ja sisältöä Vantaalla. Osallistujien haastattelujen perusteella kuvataan osallistujien kokemuksia uskontodialogista ja sen vaikutuksesta osallisuuteen ja kotoutumiseen.

5.2 Suunnitteluvaihe

Uskontodialogitapahtumien järjestämiseksi koottiin työryhmä, johon tuli mukaan kaupungin ja seurakuntien maahanmuuttajatyöntekijöitä sekä maahanmuuttaja

– ja monikulttuurisuusyhdistysten edustajia. Minua pyydettiin mukaan työryhmään Diakonia-ammattikorkeakoulun opinnäytetyötä tekevänä sosionomiopiskelijana. Maahanmuuttajayhdistykset olivat heti valmiita yhteistyöhön; maahanmuuttajatyöntekijöiden pitkäaikaiset ja luottamukselliset kontaktit muslimitaustaisiin maahanmuuttajiin osoittautuivat tärkeiksi sille, että yhteiseen projektiin ja keskusteluun uskallettiin lähteä mukaan.

Työryhmän jäsenet saivat käyttää työaikaansa sekä tapahtuminen suunniteltiin että itse tapahtumiin. Yhdistysten edustajat toimivat vapaaehtois pohjalta eivätkä saaneet korvausta työpanoksestaan. Tapahtumat päätettiin järjestää keskusteluiltojen muodossa sunnuntai-iltaisina. Tapahtumien pitopaikaksi valittiin Vantaan kaupungin tarjoama nuorisotila, koska se on neutraali tila kummankin uskonnon edustajille. Tämän uskottiin madaltavan kynnystä osallistua. Siellä kokoontui kerran viikossa sunnuntai-iltaisina myös musliminaisten ryhmä, jonka osallistujat halusivat mukaan keskusteluiltoihin. Päätettiin, että dialogitapahtuma olisi vieraana heidän ryhmänsä tilassa ja nuorisotalon käyttövuorolla noin kerran kuukaudessa.

Keväällä päätettiin järjestää kolme keskusteluiltaa sekä sovittiin, että yritetään järjestää osallistujien yhteinen retki toukokuussa, jos saadaan tarpeeksi lähtijöitä. Keskusteluilat päätettiin järjestää tammikuussa, helmikuussa ja huhtikuussa. Yhdelle keskusteluilialle varattiin aikaa kaksi tuntia. Työryhmä kokoontui ennen ensimmäistä keskustelukertaa suunnittelemaan illan ohjelmaa ja teemoja. Päätettiin, että ilta aloitettaisiin yhteisellä kahvi- ja tee hetkellä ja jokainen osallistuja voisi tuoda herkkuja yhteiseen pöytään.

Suunniteltiin, että jokaiselle keskustelukerralle valitaan teema, josta pidetään alussa alustus sekä kristillisestä että islamin uskon näkökulmasta. Tätä pidettiin tärkeänä sen vuoksi, että osallistujat saisivat tietoa sekä islamista ja kristinuskosta. Alustusten jälkeen keskustelua aiheesta jatkettaisiin pienemmissä ryhmissä, ja lopuksi keskusteluiden pääasiat koottaisiin yhteen.

Ensimmäisen keskustelukerran teema suunniteltiin etukäteen työryhmässä. Seuraavien kertojen teemoista päätettiin pyytää toiveita osallistujilta. Työryh-

män kesken mietittiin, että olisi järkevää tehdä työnjako siitä, kuka toimii puheenjohtajana ja tapahtuman esittelijänä. Sovittiin, että puheenjohtajuus kiertäisi työryhmän jäsenten kesken eli jokaisella kerralla yksi ryhmäläisistä toimisi puheenjohtajana. Lisäksi täytyi huomioida, että keskusteluillat olivat nuorisotilassa toimivan naisten ryhmän vieraina, joten ryhmän yhteyshenkilö oli myös avainasemassa illan järjestelyissä. Hänellä oli tilan avain ja hän kutsui mukaan ryhmässä käyneitä naisia. Hänellä oli myös joka kerralla tervetuliaispuheenvuoro osallistujille.

Lisäksi suunniteltiin, miten keskusteluista tiedotetaan. Työryhmässä päätettiin, että vältetään tietoisesti uskontodialogista puhumista, koska se voisi tuntua osallistujista vaikealta sanalta. Sen sijaan puhuttiin uskonnosta keskustelusta. Iltojen nimeksi tuli ”Miten meillä, miten teillä?” – Arjen usko muslimi- ja kristittyjen naisten elämässä. Tapahtumasta tehtiin mainos/esite, jota jaettiin ja lähetettiin paikallisesti esimerkiksi kirjastoihin, asukastaloihin ja seurakuntiin. (Liite 2) Tapahtumia mainostettiin myös Migrant church- nettisivuilla sekä sosiaalisessa mediassa. Tapahtumista kirjoitettiin myös lehtiartikkeli, joka julkaistiin Vantaan Laurissa ja Näkyvä nainen -lehdessä syksyllä 2014. Lehtijutun kautta uskontodialogitapahtumat saivat näkyvyyttä ja myös uusia osallistujia. (Liite 3)

Tapahtuman mainokseen laitettiin yhteyshenkilön nimi ja puhelinnumero mahdollisia kyselyjä varten. Parhaiten ihmisiä tavoitettiin kuitenkin henkilökohtaisesti kutsumalla. Maahanmuuttajatyöntekijät kutsuivat mukaan tuntemiaan maahanmuuttajia sekä muslimi- ja kristillistaustaisia asiasta kiinnostuneita kantasuomalaisia. Myös monikulttuurisuusyhdistysten edustajat kertoivat tapahtumista yhdistyksissään ja kutsuivat henkilökohtaisesti naisia paikalle. Itse kutsuin mukaan muita asiasta kiinnostuneita opiskelijoita sekä paikallisseurakuntalaisia Vantaalta. Joka kokoontumiskerralla päätettiin kerätä osallistujien nimet ja yhteystiedot yhteystietolistaan. Noin viikkoa ennen joka tapahtumailtaa osallistujille lähetettiin kutsu- ja muistutustekstiviesti tapahtumasta.

5.3 SWOT-analyysi

SWOT-analyysi on työkalu, jolla voidaan arvioida organisaatioiden uhkia, vahvuuksia, heikkouksia ja mahdollisuuksia. Analyysia voidaan hyödyntää yhden toiminnon osalta, tuotekohtaisesti tai se voi koskea koko organisaatiota. Onnistuneessa SWOT-analyysissä on tärkeää tarkka rajausta siitä, mitä halutaan selvittää. (Lindroos & Lohivesi 2010, 219-220.) Tein hankkeen aluksi SWOT-analyysin (kuvio 1) uskontokeskustelujen toteuttamisesta tilanteen hahmottamiseksi. Analyysissä vahvuudet ja heikkoudet ovat työryhmän sisäisiä tekijöitä. Mahdollisuudet ja uhat taas ovat työryhmästä riippumattomia ulkoisia tekijöitä.

<p style="text-align: center;">Vahvuudet</p> <ul style="list-style-type: none"> • kulttuuri- ja sukupuolisensitiivinen työmenetelmä • moniammatillisen yhteistyön tuoma asiantuntijuus ja resurssit • asiakaslähtöisyys 	<p style="text-align: center;">Mahdollisuudet</p> <ul style="list-style-type: none"> • ennakkoluulojen väheneminen • tiedon ja osallisuuden lisääntyminen • kaksisuuntaisen kotoutumisen edistäminen.
<p style="text-align: center;">Heikkoudet</p> <ul style="list-style-type: none"> • selkeän johtamisen puute • ohjaajien kokemattomuus uskontodialogin järjestämisessä • tilojen rajallisuus ja • järjestäjien aikataulujen ja näkemysten yhteensovittamisen vaikeus. 	<p style="text-align: center;">Uhat</p> <ul style="list-style-type: none"> • osallistujien vähäisyys • osallistujien väliset erimielisyydet • turvaton ilmapiiri • ryhmädynamiikan epätasapaino

KUVIO 1 SWOT-analyysi

5.4 Osallistujien määrä ja tausta

”Miten meillä, miten teillä?” - tapahtumissa oli mukana keskimäärin 20 naista joka kerralla. Useimmat naisista olivat mukana useammin kuin kerran, osa jopa joka kerralla. Osallistujien taustat ovat moninaisia: osa on kantasuomalaisia kristittyjä, osa muslimimaahanmuuttajia ja osa suomalaissyntyisiä islamiin kääntyneitä. Mukana olleet naiset edustivat monia eri kansallisuuksia, kuten somalialaisia, irakilaisia, afganistanilaisia, pakistanilaisia, marokkolaisia sekä suomalaisia.

Järjestäjät pyrkivät puhumaan mahdollisimman yksinkertaista kieltä esittäytyessä ja alustuksia pidettäessä. Myös keskustelu pyrittiin pitämään helppona seurata, mutta aina tätä ei osattu huomioida. Muuta kieltä kuin suomea äidinkielenään puhuvia kannustettiin sanomaan asiansa suomeksi, vaikka monet arastelevat suomen puhumista. Joidenkin osallistujien suomen kielen taito ei riittänyt keskustelujen seuraamiseen. He pysyivät mukana, kun joku osallistujista tai järjestäjistä tulkki heille omalla kielellään tai englanniksi. Osallistajat saattoivat myös osallistua keskusteluun välillä omalla kielellään tai englanniksi ja heidän puheenvuoronsa tulkittiin suomeksi. Tulkkeja tapahtumissa ei ollut mahdollista käyttää, koska heidän palkkaamiseensa ei ollut käytössä rahaa.

Osallistajat olivat hyvin eri-ikäisiä; 20-vuotiaista 60-vuotiaisiin, eniten mukana oli 40-50-vuotiaita. Mukana oli myös osallistujien eri-ikäisiä lapsia yksivuotiaasta kymmenvuotiaisiin. Lapset osallistuivat yleensä yhteiseen kahvitteletukseen ja puuhailivat hiljaiseen keskustelujen aikana.

5.5 Dialogitapahtumat

Ensimmäinen muslimi- ja kristittyjen naisten tapaaminen järjestettiin marraskuussa 2013 ja sen **teemana oli usko**. Oli ajateltu, että tapahtuma järjestetään vain kerran. Tapahtuma järjestettiin muutaman viikon varoitusajalla, joten sitä ei ehditty kunnolla mainostamaan. Paikalle saapui viitisentoista osallistujaa, joista vain muutama oli kantasuomalaisia. Tilaisuus aloitettiin yhteisellä kahvi- ja tee-

hetkellä, johon osallistujat olivat tuoneet mukanaan pientä syömistä. Järjestäjien edustaja kertoi tapahtuman taustasta ja tarkoituksesta sekä hieman säännöistä, kuten siitä, että jokaisen vakaumusta kunnioitetaan ja annetaan jokaisen puhua vuorollaan.

Ryhmä jakautui tämän jälkeen kahtia keskustelemaan seuraavista aiheista; mikä ihmetyttää toisen uskonnossa, mitä haluat tietää toisen uskonnosta ja mitä usko minulle merkitsee. Aikaa koko tapahtumalle oli varattu kaksi tuntia. Keskustelu käsitteli enimmäkseen tiedollisia kysymyksiä islamin uskosta ja sen säännöistä. Aika loppui kesken ennen kuin päästiin muihin henkilökohtaisempiin aiheisiin. Osallistujat toivoivat kovasti tapahtumalle jatkoa, joten yhdessä sovittiin, että seuraava keskustelukerta olisi noin kahden kuukauden päästä ja keväällä järjestettäisiin lisää tapaamiskertoja.

Olin mukana tällä ensimmäisellä tapaamiskerralla Vantaan kaupungin maahanmuuttajatyön harjoittelijana. Kiinnostuin toiminnasta ja Vantaan seurakuntayhtymän kansainvälisen työn sihteerin Sari Koistinen ja kaupungin maahanmuuttajatyön sosiaaliohjaaja Tiina Kenttä pyysivät minua mukaan uskontodialogihankkeeseen ja tekemään opinnäytetyöni uskonto-dialogitapahtumista.

Vuoden 2014 ensimmäisen kokoontumiskerran **aiheeksi valittiin lasten kasvat****tus**. Paikalle saapui yhteensä 20 naista, joista noin kolme neljäsosaa oli muslimi ja loput kristittyjä. Ryhmän koko oli melko sopiva tilaan nähden. Aluksi ilmapiiri oli hieman varautunut ja osallistujat pysyttelivät itsellensä tuttujen ihmisten parissa eri puolilla huonetta. Muslimitaustaisista osallistujista monet tunsivat toisensa, joten he keskustelivat alussa vilkkaasti keskenään. Pöydät järjesteltiin piiriin niin, että kaikki osallistujat näkisivät toisensa. Yhteinen tarjoilupöytä notkui herkkuja, joita osallistujat olivat tuoneet, somalialaisista sambuuseista suomalaisiin munkkeihin.

Aluksi oli yhteinen kahvi- ja teehetki, minkä jälkeen järjestäjät esittäytyivät. Illan puheenjohtajaksi valittu käytti puheenvuoron, jossa kertoi kokoontumisen tarkoituksesta. Myös osallistujia pyydettiin esittäytymään ja kertomaan vähän itsestään, esimerkiksi sen, mistä on kotoisin. Tämän jälkeen alustajat, jotka olivat

työryhmän jäseniä, kertoivat perheestä ja kasvatuksesta kristinuskon ja islamin näkökulmasta ja siitä, mitä Raamatussa ja Koraanissa sanotaan asiasta. Osallistujat kuuntelivat molemmat alustukset hiljaisuuden vallitessa. Tilanne oli monelle uusi; moni ehkä näki elämänsä ensimmäisen kerran Raamatun tai kuuli Koraanin säkeitä. Kunnioitus puolin ja toisin kuitenkin säilyi.

Keskustelua varten osallistujat jakoutuivat neljään ryhmään, joihin jokaiseen tuli sekä muslimeja että kristittyjä ja lisäksi työryhmän jäsen kirjaamaan keskustelun pääkohtia. Molemmista uskonnoista löydettiin samankaltaisia asioita ja arvoja, kuten lapsen pitämistä lahjana ja vanhempien kunnioittamista. Puolin ja toisin tuli esille se, että kulttuuri ja uskonto helposti sekoittuvat; kulttuurissa ilmenevä asia ei välttämättä olekaan uskonnosta lähtöisin tai uskonnon mukaan sallittu. Paljon keskustelua ja jonkin verran väärinkäsityksiä ilmeni esimerkiksi seurustelun sallimisesta nuorella iällä tai vanhusten asumisesta vanhainkodissa.

Jokainen ryhmä sai miettiä ja ehdottaa seuraavan kerran teemaa; eniten ääniä teemaksi sai naisen asema. Osallistujatkin halusivat ottaa vastuuta tapahtuman järjestelyistä, ja eräs heistä ilmoittautui vapaaehtoiseksi pitämään seuraavan kerran alustuksen islamin näkökulmasta.

Seuraava keskusteluilta oli noin kuukauden päästä ja sen **teemana oli** edellä mainittu **naisten asema**. Paikalle saapui jälleen noin 20 naista. Tällä kertaa oli jostain syystä mukana vähemmän kristittyjä kuin edellisellä kerralla. Osallistujat hakeutuivat tällä kertaa istumaan itsellensä vieraampien ihmisten viereen ja aluksi pidettiin taas yhteinen kahvi- ja teehetki. Osallistujat vaihtoivat kuulumisia ja vapaamuotoinen keskustelu oli vireää.

Pidin alustuksen naisten asemasta Raamatun näkökulmasta ja eräs osallistujista kertoi Koraanin näkökulmasta asiaan. Alustusten jälkeen jakauduttiin kolmeen pienempään ryhmään, joissa keskustelu naisen asemasta oli enimmäkseen rauhallista, mutta herätti myös väittelyä. Lähes kaikki osallistuivat keskusteluun ryhmissä, osa aktiivisemmin ja osa enemmän kuunnellen. Joillekin kieli- taidon puutteellisuus aiheutti haasteita ymmärtää tai sanoa mielipiteensä; tällöin

muut ryhmäläiset yrittivät auttaa kääntämällä asian heidän omalle kielelleen tai vaihtamalla kielen välillä englanniksi.

Keskustelun herättelyksi oli tehty provokatiivisia väittämiä naisen asemasta molemmissa uskonnoissa. Keskustelu pyöri enimmäkseen niissä asioissa, mitä islamin usko sanoo naisen asemasta. Sille, mitä kristinusko sanoo tai mitä kristityt naiset ajattelevat naisen asemasta, ei joko jäänyt aikaa tai siitä ei haluttu puhua. Keskusteluaika tuntui tälläkin kertaa loppuvan kesken ja osallistujat halusivatkin jatkaa vielä seuraavalla kerralla naisiin liittyvällä teemalla. Tälläkin kertaa yksi osallistujista ilmoittautui vapaaehtoiseksi pitämään alustuksen seuraavalla kerralla.

Tämän keskusteluillan jälkeen haastattelin muutamaa osallistujaa uskontodialogista ja keskusteluilloista kertovaan lehtijuttuun (Liite 3). Kirjoitin lehtijutun opiskelutovereideni kanssa, koska se kuului opintojaksomme tehtäviin. Haastateltujen mielestä keskusteluille oli ollut tarvetta. Heidän mielestään oli hyvä, että keskusteluita järjestetään, jotta väärinkäsityksiä saadaan korjattua. Ilmapiiri oli koettu myönteiseksi ja keskustelu oli ollut vireää. Musliminaiset toivoivat, että keskusteluihin osallistuisi enemmän kristittyjä naisia, ja niitä, joilla ei ole ennestään tietoa islaminuskosta. Sillä tavoin myös uskontoon liittyvä syrjintä saataisiin vähenemään.

Kolmannen eli kevään viimeisen kerran **teemaksi valittiin naisten pukeutuminen**, koska osallistujat kokivat haluavansa jatkaa naisiin liittyvällä teemalla. Alustuksen islamin uskon näkökulmasta halusi pitää eräs osallistujista ja kristinuskon näkökulmasta alustuksen piti eräs työryhmän jäsenistä. Islamin uskon näkökulmasta kerrottiin siitä, että Koraanin mukaan naisen täytyy käyttää huivia ja peittää itsensä. Raamatun mukaan ohjeita pukeutumiselle on ollut, mutta niiden tulkitaan myös olevan aika- ja kulttuurisidonnaisia. Paikalle saapui tällä kertaa hieman aiempia kertoja vähemmän naisia, alle 20. Kristittyjä kantasuomalaisia oli kuitenkin paikalla aiempaa enemmän.

Tällä kertaa alustusten jälkeen osallistujat ehdottivat, että pysyttäisiin isossa ryhmässä ja jokaiselle annettaisiin puheenvuoro yksitellen. Sovittiin, että jokai-

nen sai puhua muutaman minuutin toisten keskeyttämättä ja jokainen puhui vain itsestään ja omista ajatuksista ja kokemuksista. Ilmapiiri oli rauhallinen ja jokaisen puheenvuoroa kuunneltiin. Monet puhuivat henkilökohtaisesta kokemuksestaan asiasta, mikä kertoi mielestäni siitä, että ryhmä koettiin tarpeeksi turvalliseksi.

Toisaalta aihe oli tällä kertaa enemmän tunteita ja ristiriitoja herättävä. Osalle osallistujista oli vaikea hyväksyä toisten erilaiset tulkinnat uskonnon säännöistä, kuten huivin käytön pakollisuudesta. Tämä myös ilmaistiin ääneen melko epä-kunnioittavalla tavalla. Osa osallistujista käytti puheenvuoroja puolustaakseen uskonnonvapautta. Tällaisessa tilanteessa työryhmän jäsenten merkitys keskustelun puheenjohtajana, ohjaajana ja puheenvuorojen jakajana korostui.

Kolmannen keskusteluillan jälkeen puhuttiin ryhmän mahdollisesta jatkosta syksyllä. Osa musliminaisista ilmoitti, että he kiittävät keskusteluista, mutta eivät enää halua jatkaa. Heidän mielestään keskusteluja ei ollut järkeä jatkaa, koska he kokivat, että heitä ei yhteiskunnassa kuitenkaan hyväksytä. Muut osallistujat ja järjestäjät puhuivat sen puolesta, että keskusteluja olisi tärkeää jatkaa, jotta ennakkoluuloja ja väärinkäsityksiä saataisiin edelleen vähennettyä. Naisten kieltäytyminen jatkosta herätti työryhmässä kysymyksiä. Mietittiin, oliko jokin mennyt pieleen järjestelyissä tai olivatko naiset kenties kokeneet, että heitä oli yritetty käännättää. Suoria vastauksia kysymyksiin ei tässä vaiheessa kuitenkaan saatu.

Työryhmässä ja osallistujien kanssa pohdittiin myös, kannattiko toukokuulle suunniteltua ryhmän retkeä järjestää. Oli suunniteltu, että toukokuussa matkustettaisiin Tampereelle tapaamaan paikallista dialogiryhmää. Asia ratkaistiin niin, että retki järjestettäisiin, jos sinne ilmoittautuisi tarpeeksi osallistujia. Määräaikaan mennessä ilmoittautuneita oli sillä kertaa niin vähän, että retki jouduttiin perumaan.

6 USKONTODIALOGITAPAHTUMIEN OSALLISTUJIEN JA JÄRJESTÄJIEN KOKEMUKSET

6.1 Osallistujien haastattelut

Haastattelin osallistujia toukokuussa 2014 kehittämistyön arviointia varten. Tämä tuo opinnäytetyöhön myös kvalitatiivisen tutkimuksen piirteitä. Kvalitatiivinen tutkimus on luonteeltaan kokonaisvaltaista tiedon hankintaa ja aineistoa kerätään luonnollisissa tilanteissa. Lähtökohtana on todellisen elämän kuvaaminen. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa pyritään löytämään tai paljastamaan tosiasioita enemmän kuin todentamaan jo olemassa olevia väittämiä. (Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara 2013, 161-164.)

Haastattelin osallistujia teemahaastatteluin. Haastatteluteemat (Liite 1) liittyvät tutkimuskysymyksiin ja teoreettisessa viitekehyksessä esille nousseisiin keskeisiin teemoihin. Suunnittelin teemat ja alakysymykset yhdessä työryhmän edustajan kanssa, jotta pystyin ottamaan huomioon sen, mitä työryhmä toivoivat osallistujilta kysyttävän, kuten osallistujien odotuksista dialogitoiminnan jatkosta. Teemahaastattelu on puolistrukturoitu haastattelumenetelmä, joka etenee tiettyjen keskeisten teemojen mukaan. Teemahaastattelu toimii parhaiten aineiston keruumenetelmänä, koska kaikki osallistujat eivät puhu äidinkielenään suomea ja esimerkiksi kyselyyn vastaaminen olisi heille kielellisesti vaikeaa. (Hirsjärvi ym. 2013, 232-233.)

Tutkimuskysymykset, joihin teemahaastatteluilla haettiin vastausta ovat:

Millaisia osallistujien kokemukset keskusteluista olivat?

Millaisia asioita keskusteluissa on opittu? Miten osallistujien käsitykset ovat muuttuneet keskustelujen perusteella?

Miten keskustelut ovat vaikuttaneet kaksisuuntaiseen kotoutumiseen ja osallisuuteen?

Nauhoitin ja litteroin haastattelut. Tämän jälkeen luin aineistoa ja luokittelin esille tulleita asioita teemojen mukaan. Tein teemoista tulkintoja ja etsin yhteyksiä aikaisempaan teoriatietoon. (Hirsjärvi ym. 2013, 232-233.)

Haastateltavaksi kysyin yhdeksää naista, joista kuusi suostui. Jotkut osallistujista eivät suostuneet haastatteluihin sen vuoksi, koska pelkäsivät, etteivät ymmärrä tai puhu suomea tarpeeksi hyvin. He pelkäsivät puhuvansa asioista väärin. On vaikea sanoa, miten tämä asia vaikutti haastattelutuloksiin, koska en tiedä miten nämä naiset olivat dialogitapahtumat kokeneet; olivatko he esimerkiksi tunteneet olonsa ulkopuoliseksi puutteellisen kielitaidon vuoksi.

Haastattelut tein kirjastoissa ja haastateltavien kotona. Haastattelut kestivät noin puolesta tunnista 50 minuuttiin. Kirjastossa tai kirjaston kahvilassa tehdyissä haastatteluissa oli jonkin verran taustahälyä ja häiriötekijöitä. Haastattelut sujuivat kuitenkin niissäkin olosuhteissa hyvin, mutta on vaikea arvioida, vaikutti ympäristön levottomuus haastateltavan vastauksiin. Yhdellä haastateltavista oli lapsi mukanaan ja haastateltava joutui välillä keskeyttämään vastaamisensa lapsenhoidon vuoksi.

Vuorovaikutus haastattelujen aikana oli mielestäni luontevaa ja lämminhenkistä, koska tunsin kaikki haastateltavat entuudestaan uskontodialogitapahtumista. Mietin myös sitä, miten haastateltavien vastauksiin vaikuttaisi se, että tunsimme toisemme. Minulle tuli kuitenkin se vaikutelma, että kaikki haastateltavat pystyivät kertomaan asioista rehellisesti ja kriittisestikin. Ehkä silläkin oli vaikutusta, että en ollut tapahtumissa palkattuna työntekijänä, vaan opiskelijana ja olin jollain tavalla neutraali; minulla ei siis ollut viranomaisasemaa. Koin myös, että oli paljon hyötyä siitä, että olin ollut mukana tapahtumissa ja pystyin peilaamaan havaintojani haastateltavan vastauksiin.

Haastattelut ja litterointi olivat haasteellisempia sellaisten osallistujien kohdalla, jotka eivät puhuneet äidinkielenään suomea. Välillä oli vaikeaa ymmärtää ja saada selvää, mitä haastateltava tarkoitti. Koin olevani aloittelija siinä mielessä, että minulla oli vaikeuksia ymmärtää vieraan kielen aksentilla puhuttua ja välillä

virheellistä suomen kieltä. Usein tarkentavat kysymykset auttoivat asiassa eteenpäin ja välillä ymmärsin asian paremmin vasta litteroidessani haastattelua.

Haastatteluissa sekä muslimi- että kristityt naiset saattoivat kysellä kristinuskoon ja Raamattuun liittyvistä asioista ja kerroin heille, mitä tiesin. Myös haastattelut toimivat siis osana liikkeelle lähtenyttä uskontodialogia.

Litteroin haastattelut sanasta sanaan, jolloin tekstiä syntyi noin 50 sivua. Alustava käsitykseni haastattelujen sisällöstä ja haastateltavien vastauksista muodostui toki heti tilanteessa, mutta se tarkentui, kuin luin haastatteluja litteroinnin jälkeen. Kävin haastatteluja läpi teemoittain ja poimin sieltä aiheen kannalta tärkeitä ja merkityksellisiä kohtia. Monesti samaan teemaan liittyviä asioita löytyi pitkin haastattelua ja niitä piti etsiä. Osa haastatteluista polveili myös asioihin, jotka eivät liittyneet enää pääasiaan, joten piti osata nähdä työn kannalta oleelliset asiat.

Haastattelujen tuloksissa esitetään suoria lainauksia litteroiduista haastatteluista. Suorat lainaukset esitetään sisennettynä, jotta ne erottuvat muusta tekstistä.

6.2. Osallistujien kokemukset uskontodialogitapahtumista

Kaikki haastateltavat kuuluivat tai saivat tietää uskontodialogitapahtumista joltain tutultaan tai työn kautta. Kristityt haastateltavat tulivat keskusteluiltoihin etupäässä kiinnostuksesta tavata ja tutustua maahanmuuttajiin ja muslimeihin. Kiinnostus uskontoja kohtaan sekä halu oppia islamin uskosta olivat myös tapahtumiin tulijoiden motiiveja. Myös odotus päästä jakamaan kokemuksia omasta uskosta oli syynä tulla.

Se kiinnosti sitten että kun oli just kaikki naisia ja täs lähellä asuu niin paljon Somaliasta kotosin olevia ihmisiä.

Muslimitaustaisten haastateltavien vastauksissa korostui se, että he halusivat tulla korjaamaan islamiin liittyviä ennakkoluuloja ja kertoa omasta uskostaan.

Myös median antamaa kuvaa islamista haluttiin tulla korjaamaan. Toisaalta heitäkin kiinnosti tietää enemmän kristinuskosta ja tutustua kristittyihin.

Media antaa ihan väärän kuvan meidän uskonnosta, siksi mä halusin tulla.

Niin vähän päästiin keskustelemaan asioista, että ois voinu tullakin semmosta, että miten aattelette tän kolminaisuuden tai tän kaiken kristisuskossa ja ehkä jotain sellasta ois voinu olla mielenkiintosta kysellä.

Dialogitapahtumat olivat haastateltujen mielestä yleensä ottaen hyvin järjestettyjä ja ohjattuja. Tapahtumien rakennetta pidettiin selkeänä ja jakautuminen ryhmiin helpotti asioista keskustelua. Joitakin häiritsi kuitenkin keskustelun rauhattomuus tai se, että keskustelussa puhuttiin toisten päälle. Monet haastateltavat mainitsivat, että kun keskusteluun käytetty aika oli melko rajallinen, tuli sellainen tunne, että aina jäi jotain kesken. Erään haastateltavan mielestä vaikeaa oli se, ettei muistanut toisten osallistujien nimiä. Keskustelua oli tämänkin vuoksi välillä vaikea seurata.

Paljon ihmisiä, liian vähän aikaa, sellasta pientä säätöä aina, että se ajankäyttö kun on rajallista. Mut muuten en koe että ois mitään sellasta huonoa.

Ehkä isompi tila vois olla ja sit kun on se yleinen keskustelu niin siten jotku alko huutaa päälle et mä en voinu hahmottaa oikein et kuka sano. Ja just se et ne oli eri mieltä ne ihmiset niin mulla jäi varmaan vähän semmosia aukkoja.

Sekä kristityt että muslimiosallistajat kokivat erittäin tärkeänä ja hyvänä sen, että tilaisuuksia järjestettiin ja pyrittiin rakentamaan keskusteluyhteyttä kristittyjen ja muslimien välille. Se, että muslimit olivat valmiita kohtaamaan ja keskustelemaan kristittyjen kanssa, oli monelle kristitylle positiivinen yllätys.

Se et he ylipäänsä oli ja halus olla kontaktissa suomalaisiin naisiin. Et he kuitenkin otti silleen sydämellisesti monet niistä vastaan.

Käsiteltyihin teemoihin oltiin pääosin tyytyväisiä ja ne koettiin tärkeinä naisille. Teemojen yhteinen suunnittelu oli monen mielestä toimiva ratkaisu. Naisten pu-

keutumisteema oli varsinkin kristityistä mielenkiintoinen, mutta sekä kristityt että muslimit miettivät, oliko sitä ollut järkevää ottaa mukaan, koska siitä keskustelu herätti ristiriitoja.

Kun ihan vain tää on sellainen ilmapiiri, että tää on sellainen ystävyyks, niin ei tarvittu mennä niin pitkälle.

Se taas oli mun mielestä mielenkiintosta, koska se just herättää suomalaisilla sitä, et miten he itse kokee sen pukeutumisensa kun se on niin tavattoman erilaista ja siihen liittää sit tämmösen alistuneen aseman naisena

Osa haastateltavista koki keskustelujen ilmapiirin varauksellisena ja heidän mielestään vaikeista tai henkilökohtaisista asioista uskallettu tai kehdattu puhua. Tällaisina asioina pidettiin esim. ympärileikkausta sekä naisen ja miehen epäta-sa-arvoa.

Muslimitaustaisten haastateltavien mielestä kristittyjen tietämys islamin uskosta oli hyvin suppeaa ja väärää. He olisivat toivoneet mukaan enemmän suomalaisia ja kristittyjä osallistujia, jotta ennakkoluuloja olisi saatu korjattua. Toisaalta yksi haastatelluista sanoi, että myös muslimien tietämys kristinuskosta on hyvin vaillinaista. Muslimitaustaiset haastateltavat myös toivoivat, että keskusteluissa olisi enemmän aikaa kysellä myös kristinuskosta ja kristittyjen elämästä; nyt aika oli heidän mielestään mennyt enemmän siihen, että he kertoivat ja selittivät omasta uskostaan ja uskonnostaan ja joutuivat välillä puolustamaan sitä.

Tullaan puolustaa, kun meillä nyt tämä ongelma, tämä islamofobia mediassa. Siksi meidän aina piti puolustaa, meillä ei ole aikaa kysyä kristityiltä.

Eräälle haastatelluista vaikeinta oli se, että suomen kielen taito ei riittänyt asioiden selittämiseen. Hän koki, että ei pystynyt antamaan kaikkea sitä tietoa omasta uskonnostaan, mitä olisi halunnut. Voi olla, että tämä sama asia olisi tullut ilmi myös niiden haastatteluissa, jotka kieltäytyivät haastattelusta huonoon kielitaitoonsa vedoten.

Osa haastatelluista koki, että joidenkin osallistujien jyrkät mielipiteet olivat esteenä sille, että pystyttäisiin rakentamaan hyvää ja luottamuksellista keskusteluyhteyttä. Haastatelluista osa myös ajatteli, että osa dialogikumppaneista oli heitä kohtaan ennakkoluuloisia ja piti omaa tapaansa uskoa ainoana oikeana. Jotkut haastateltavat pitivät raskaana ja ahdistavana sitä, että he eivät uskaltaneet välttämättä ilmaista mielipidettään keskusteluissa ryhmässä olleiden jännitteiden vuoksi. Myös kevään viimeisen kokoontumiskerran väittely huivin käytön pakollisuudesta ja joidenkin osallistujien epäkunnioittava tapa kommentoida toisten tapaa uskoa tuntui joistakin ahdistavalta.

Et hirveen jyrkkiä mielipiteitä, minkä mä koin vähän semmoseks, et pystytäänkö me nyt rakentaa sittenkään mitään kauheen hyvää, rakentavaa keskustelua.

Se meni ehkä vähän sellaseks väittelyks, että kuka tässä nyt uskoo oikein ja niin. Huomas, että ihmisiä alko ahdistaa se.

Toisaalta muslimitaustaiset haastateltavat korostivat, että jokainen päättää itse, mihin uskoo, ja jokaisella on oikeus omaan uskontoonsa.

Me olemme kuitenkin ihmisiä ja uskontoa voimme keskustella ja jokaisella oma idea. Mutta kuitenkin me olemme vain naisia ja voimme elää yhdessä.

Kevään viimeisen dialogitapahtuman loppuksi osa muslimiosallistujista ilmaisi, ettei halunnut enää jatkaa keskusteluja. Jotkut haastateltavat murehtivat, onko muslimien ja kristittyjen välinen keskustelu edes mahdollista vai onko kiulu liian suuri. Osallistujat myös pohtivat, mentiinkö keskusteluissa liian nopeasti liian syvälle uskon ydinkysymyksiin. Myös sitä mietittiin, olisiko keskustelu toiminut paremmin, jos olisi valittu teemoja, jotka olisivat tukeneet enemmän keskustelijoiden välistä yhteyttä, esimerkiksi keskustelua kaikille yhteisistä arvoista. Monet haastateltavat sanoivat myös, että kristittyjen ja muslimien kohtaaminen ja vuorovaikutus sinänsä oli sydämellistä ja helppoa, mutta kun keskusteltiin uskon asioista, ilmapiiri muuttui heidän mielestään ahdistavammaksi.

Paljon oon miettiny sitä, että miten tommoset keskustelut, miten ne saatais silleen käytyä, että kellekään ei tulis siellä mitenkään pelottava tai ahdistava tai turvaton olo.

Eräs muslimitaustaisista haastatelluista kertoi, että musliminaiset olivat kokeneet, että he eivät ole oikeita ihmisiä kertomaan uskonnostaan, vaan paikalla olisi pitänyt olla joku uskonoppinut kertomassa mitä Koraani oikeasti opettaa ja miten tulee toimia. Naiset olivat haastateltavan mukaan pelänneet, mitä heille tapahtuu, jos he tekevät virheen. Haastateltava kertoi, että muslimieilla on tapana puhua uskonasioista suoraan ja kaunistelematta; jos et tee lain mukaan, saat rangaistuksen ja joudut helvettiin. Hänen mukaansa tämä ei tietenkään edistä ystävyiden ja yhteyden syntymistä, joten olisi hyvä keskustella vaikkapa vain kulttuuriin liittyvistä asioista.

Haastatteluissa muslimitaustaiset osallistujat myös sanoivat, että he halusivat oppia ymmärtämään, miksi kristityt uskovat, miten uskovat, vaikka se oli heidän mielestään väärä tapa uskoa.

Mä mietin miksi te uskotte näin kun mä näin että se on väärin. Niin uskotko vain, kun se on uskonto vai oletko kysynyt itseltä miksi mä uskon tähän.

6.3 Osallistujien käsitysten muuttuminen uskontodialogin myötä

Haastateltavat olivat oppineet tapahtumissa sekä omasta että toisten uskonnosta. Kristityt kokivat dialogin myötä oman uskontonsa vapaampana kuin islamin uskon. Kristityt haastatellut kokivat, että muslimien suhtautuminen Jumalaan oli hyvin erilainen kuin heillä itsellään. Muslimien koettiin olevan velvollisia Jumalalle ja heidän täytyi kerätä itselleen taivaspisteitä. Jotkut kokivat jopa ahdistavana puheen siitä, että ihminen pelastuu vain tekemällä tiettyjä tekoja. Kristityn suhde Jumalaan näyttäytyi heille vapaampana. Toisaalta huomattiin, että kristittyjenkin Raamatun tulkinta vaihtelee vapaamielisestä vanhoillisempaan.

Tosi tervetullutta kuulla sitä kristittyjen puhetta ja sai tukea ja vahvistusta siihen, että itellä on lupa uskoa niin kuin ite uskaa. Oli ihanaa kuulla, miten avoimia he oli keskustelemaan muslimien kanssa.

Se tuntu mun mielestä hyvältä ja turvalliselta olla siinä keskustelussa heidän kanssa.

Omasta sellanen vapaus, se on tosi hyvä asia täs kristinuskossa, et ei oo semmosia kaavoja kuitenkaan perimmältään.

Osallistujat huomasivat molempien uskontojen moniäänisyyden; sekä oman että toisen uskonnon sisällä huomattiin erilaisia tulkintoja ja tapoja. Varsinkin kristityt olivat yllättyneitä siitä, että muslimeillakin oli erilaisia tulkintoja uskonnostaan sekä siitä, miten paljon muslimien tavat riippuivat myös synnyinmaan kulttuurista. Osallistujat näkivät myös opittavaa toisen uskonnon tavoista, kuten rukoilun ja hiljentymisen säännöllisyydestä

Tuli uutena tai just yllätti että on muslimeissakin moniäänistä väkeä, että just vaikka siitä pukeutumisesta, niin kyllähän sielläkin oli eri tavalla ajattelevia.

Muslimitaustaiset haastateltavat olivat yllättyneet siitä, että kristinuskossa ja Raamatussakin annetaan ihmisille käyttäytymisohjeita ja esimerkiksi naisten toivotaan pukeutuvan säädyllyisesti. Ryhmässä käsiteltiin myös sitä, millaisia tapoja ja pukeutumissääntöjä Suomessa oli muutama sukupolvi sitten; muslimitaustaisille tämä oli uutta ja he olivat positiivisesti yllättyneitä. Myös se, että muut kuin oman uskonnon edustajat ovat hartaita uskovia, nousi uutena havaintona esille.

Oikeesti että he uskoohan yhtä vakaasti siihen omaansa ihan yhtä lailla niinkun minäkin omaani.

Eräälle haastateltavalle uutta oli se, että Raamattua on "uusitettu", eli tehty uusia tulkintoja. Hänen mielestään Raamatun vanha tulkinta ja Koraani olivat lähempänä toisiaan kuin Raamatun nykyinen tulkinta. Myös sellainen uusi havainto nousi esiin, että vaikka olisi syntynyt tietyn uskonnon vaikutuspiirissä, ei ole itsestään selvää, että tietää uskonnostaan mitään. Jos on syntynyt islamilaisessa maassa, oletusarvo on helposti se, että tietää paljon uskonnostaan.

Että muslimiksi syntynyt tietäis jotenkin, mutta eihän se todellakaan ole niin, et jos sä et ole opiskellu eikä sun vanhemmatkaan, niin et hän sä tiedä yhtään sen enempää kuin muutkaan.

Haastateltavat olivat huomanneet, että molempien uskontojen edustajilla oli väärinkäsityksiä ja epäselvyyttä, mitkä asiat kuuluivat uskonnon sääntöihin tai tapoihin ja mitkä olivat kulttuurivaikutteita. Osa haastateltavista kertoi, että joitakin suomalaisia tapoja, kuten vanhempien "laittamista" vanhainkotiin, luultiin kristinuskoon liittyviksi tavoiksi.

Sellainen ryhmä, se oli niin värikäs ja tulleet maailmalta monesta paikasta. Jokaisessa paikassa, missä omat kulttuurit on mukana ja jotkut asiat ei tiedetä että onko se uskontoa vai kulttuuria.

Moni haastateltava huomasi, että molemmissa uskonnoissa on samanlaisia arvoja. Moni toivoikin, että keskusteluissa olisi enemmän keskitytty näiden yhteisten arvojen löytämiseen ja käsittelyyn.

Samoja arvoja, se on ihan kaikissa uskonnoissa ihan hyvä, että jokainen käyttäytyy hyvin, ja muita ihmisiä on kunnioitettava.

Varsinkin kristityt haastateltavat sanoivat, että keskustelujen myötä islam ja muslimit tulivat tutummiksi ja helpommin lähestyttävemmiksi. Sekä kristityt että muslimit kuitenkin totesivat, että oli hyvä oppia tuntemaan "se ihan tavallinen ihminen" uskonnon ja tapojen takana.

Kyllä se oli ihan uusi, että me olemme kaikki naisia ja samanlaisia.

Olihan se sitten varmaan helpompi nähdä näitä somalinalaisia täällä liikkeellä kun tiesi vähän enemmän. Pysty vähän ajattelemaan et minkälaisia he sitten on siinä normaalielämässä.

Haastateltavat sanoivat saaneensa uskontodialogitapahtumien myötä uusia tuttuja ja ystäviä. Osalla oli jo valmiiksi ystäviä molempien uskontojen edustajissa. He kokivat, että dialogin myötä heidän välinsä tulivat vielä läheisemmäksi. Monen mielestä ryhmän myötä sekä muslimit että kristityt alkoivat tuntua ihan tavallisilta ihmisiltä ja helpommin lähestyttäviltä. Dialogin myötä moni koki helpoksi alkaa juttusille toisen uskonnon edustajan kanssa. Osa kertoi myös kokevansa kotoisana sen, että ryhmästä tuttuja ihmisiä saattoi moikata vaikkapa kaupungilla kulkiessa. Moni kaipasi myös muuta vapaampaa toimintaa ja kohtaamista maahanmuuttajien ja kantasuomalaisten välille.

Sit siihen tuli yks semmonen islamin uskonen, siis sillä oli huivi ja heti ite koki hirveen luontevaks alkaa sen kans juttelemaan. En tiää, mikä siinä on, et jotenkin kokee, että heitä on hirveen helppo lähestyä.

Ei tullu uusia ystäviä, tuttuja kyllä. Kyllä muslimilaiset ja kristityt tulee ihan enemmän läheisiksi, eikä esimerkiksi mä vihaan sua kun sä oot kristitty tai mä oon muslimi. Voimme ihan elää yhdessä.

Jotkut haastatelluista sanoivat, että keskustelut vain vahvistivat heidän ennakkoluulojaan muslimien tiukoista näkemyksistä. Muslimeilta toivottiin myös avoimempaa asennetta suhteessa suomalaiseen kulttuuriin ja elämäntapaan, jotta vuorovaikutus olisi mahdollista ja tultaisiin paremmin toimeen.

Tunnistan että itsellä on ennakkoluuloja just siinä, että koen että he on mun uskoa arvioimassa ja pitää mua huonompana uskovaisena. Mä koen se vaan vahvistu noissa keskusteluissa.

Jotkut osallistujat pohtivat, olivatko muslimit kokeneet dialogitapahtumat uhkaavana, turvattomana tai ahdistavana; tämän arveltiin johtuvat siitä, että he eivät olleet usein keskustelleet uskostaan muiden kuin oman uskonnon edustajien kanssa. Eri lailla uskovien kanssa keskustelu saattoi herättää ajatuksia siitä, mihin oma usko oikein perustuukaan ja se saatettiin kokea oman uskon kyseenalaistamisena. Osallistujat myös pohtivat, onko liikaa vaadittu sellaisen uskon edustajalta, jolla on voimakas käsitys totuuden omistamisesta, että hän osaisi kunnioittaa tai arvostaa muita.

6.4 Haastateltujen ajatuksia uskontodialogiryhmän jatkosta

Monessa haastattelussa ilmeni, että haastatelluille oli epäselvää, mikä uskontodialogitapahtumien tarkoitus oikein oli. Haastateltavat miettivät, oliko tarkoitus saada uskonnot mahdollisimman samankaltaisiksi tai käännyttää toisiaan. Eräs haastateltava pohti, että jokaisen osallistujan olisi tärkeää miettiä, mitä dialogilla halutaan edistää ja osata asettua sekä kristittyjen että muslimien asemaan.

Et ei ehkä vaan sen takia, että on hyvä olla tämmöstä. Vaan se vähän se syvempi juttu siinä, että miks me halutaan tämmöstä. on just

se pointti et miettis et miks ja mikä sen tarkoitus on. Että yritetäänkö me nyt tässä käännyttää toinen toistamme.

Eräs haastateltava mielti sitä, miten tapahtumiin saataisiin niitä, jotka oikeasti ovat ennakkoluuloisia. Hänen mielestään nyt tapahtumissa kävi niitä, jotka olivat jo valmiiksi kiinnostuneita asiasta eivätkä niin ennakkoluuloisia. Myös ryhmästä ulospäin suuntautuvaa toimintaa kaivattiin, jotta asiaa saataisiin vietyä suuremmallekin yleisölle. Kaikki eivät välttämättä itse halua tai uskalla osallistua keskusteluihin, mutta saattaisivat olla kiinnostuneita kuuntelemaan vaikkapa paneelikeskustelua.

Kaikki haastateltavat toivoivat naisten ryhmään uskontokeskustelun lisäksi jotain yhteistä toimintaa. Toiminnaksi ehdotettiin mm. yhteisiä vierailuja vaikkapa uskonnon harjoittamiseen tarkoitetuissa paikoissa, vierailuja taidenäyttelyssä tai konsertissa, yhteistä leipomista tai jumppaa ja yhteisiä juhlia tai illanviettoja.

Monilla voi olla sellanen tosi mystinen kuva kuitenkin ja moskeijat on tommosii vähän outoi paikkoi. Et pääsis kurkkaamaan sinne ja et miten me rukoillaan ja miks rukoillaan näin ja mitä ne kaikki liikkeet on.

Pitäskö se sitten lähtee semmosilla pienillä aiheilla ja vaikka jollain yhteisellä tekemisellä tai et he vois tuoda jotain omaansa ja me jotain omaamme.

Myös keskustelua ihan tavallisista elämän asioista toivottiin. Osallistujat toivoivat, että ehtisivät paremmin tutustumaan toisiinsa, jotta ryhmän jäsenet tulisivat läheisemmäksi; tämä tekisi myös asioiden jakamisen helpommaksi. Myös kahdenkeskisiä keskusteluja eri uskonnon edustajien välillä toivottiin, jotta ystävyysden rakentaminen olisi helpompaa.

Jotain semmosta että siit arjesta et ihan samal lailla syödään kalapuiikkoja ja katotaan salkkareita.

Mä luulen se, et jos ottas yksilötasolla niin enemmän näkis sitä yksilöä, niin ne ennakkoluulot vielä enemmän karisis.

Osa osallistujista pohti, kokivatko muslimiosallistujat dialogitapahtumat uhkana itselleen. Jotkut osallistujista mieltivät, helpottaisiko muslimien osallistumista se,

että ryhmässä kävisi välillä joku uskonoppinut kertomassa islamin uskosta, ettei osallistujien tarvitsisi pelätä sitä, että kertoo väärin uskonnostaan. Osallistujat myös miettivät, miten kouluttautuneita osa naisista oli; oliko heillä edes mahdollista olla asioista omaa mielipidettä, jos he olivat tottuneet siihen, että mies kertoo miten täytyy toimia. Myös sitä pohdittiin, miten kohtaamisesta saataisiin tasaveroisempaa; että jokainen voisi osallistua omista lähtökohdistaan ja tuoda jotain omaa osaamistaan ryhmään.

Jos he ei oo koskaan miettineet näitä juttuja niin se on voinu heille olla hirveen haastavaa, onko he kuinka paljon joutuneet miettimään, tuskin he välttämättä puhuu uskonnosta uskontona vaikka he rukoilisi.

Muslimitaustaiset haastateltavat toivoivat enemmän tietoa ja keskustelua kristinuskon perusteista. Eräs haastateltava toivoi, että tapahtumissa voitaisiin käsitellä vaikka yksittäisiä Raamatun jakeita ja selittää, mitä ne tarkoittavat.

Monet kokivat tärkeänä sen, että dialogitoimintaa jatkettaisiin, vaikka tuntuisi siltä, että se ”tökkii”. Aina on mahdollista, että jostain, mikä ei onnistu, syntyykin uusia ideoita. Osallistujat ajattelivat, että tällainen toiminta on tärkeää kaikkien uskontojen edustajille ja kantasuomalaisille sekä maahanmuuttajille; aina voi löytää uusia tuttavuuksia ja ajattelu avartuu.

Maahanmuuttaja, vaik muslimi, joka ei ole missään päivittäisissä tekemisissä kenenkään, jolla voi olla semmonen että kristityt, hui, niin sitten huomaakin että että niitten kans voikin ihan olla.

Dialogitapahtumat olivat herättäneet kiinnostusta monissa osallistujien tuttavissa ja keskustelua asiaan liittyen oli käyty monella taholla, esimerkiksi työpaikoilla ja opiskeluissa. Vaikka tapahtumat ehkä vielä hakivatkin muotoaan, niiden arveltiin käynnistäneen tärkeän prosessin.

Haastateltavien mielestä sopiva väli kokoontumisille olisi noin kerran kuussa tai puolessa toista. Suurimmalle osalle sunnuntai-ilta tuntui sopivimmalta päivältä kokoontua, joillekin sopi myös arki-ilta.

6.5 Työryhmän palautekeskustelu

Työryhmän palautekeskustelun perusteella kokemukset kevään keskusteluilloista olivat pääasiassa hyviä, keskustelu oli koettu tarpeelliseksi ja tieto oli lisääntynyt molemmista uskonnoista. Ilmapiiri ja tunnelma oli koettu hyväksi ja jo se, että keskustelut toteutuivat ja olivat mahdollisia, on historiallista. Positiivista oli ollut myös monikulttuurinen ryhmä sekä moniammatillinen yhteistyö. Ainoa asia, mikä työryhmässä herätti kysymyksiä, oli musliminaisten ryhmän ilmoitus, että he eivät halunneet jatkaa keskusteluja. Ryhmässä mietittiin edelleen, mistä tämä johtui ja mitä oli tapahtunut.

Työryhmässä pohdittiin keskusteluiltojen jatkoa syksyllä ja päädyttiin siihen, että iltojen järjestämistä jatketaan, mutta eri paikassa, koska nuorisotilassa kokoontunut musliminaisten ryhmä ei enää halunnut dialogiryhmää vieraakseen. Työryhmässä pohdittiin, olisiko keskustelut hyvä järjestää jonakin muuna iltana kuin sunnuntaisin. Tällöin saataisiin paikalle myös maahanmuuttajataustaisia kristittyjä, joilla sunnuntai-illat ovat yleensä varattuja omille jumalanpalveluksille. Työryhmässä oli kannatusta sille, että otettaisiin myös muiden uskontojen kuin kristinuskon ja islamin edustajia mukaan, jotta toiminta laajenisi eikä ketään suljetaisi sen ulkopuolelle.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Uskontodialogitapahtumien osallistajat olivat kokeneet hyvänä ja tärkeänä sen, että tällaista toimintaa järjestettiin. Uskontodialogille oli siis selvästi tarvetta ja paikkansa. Uskontodialogitoimintaa järjestetään säännöllisesti vain kahdessa prosentissa seurakuntia (Kirkon tutkimuskeskus 2011, 214) ja kaupungin ja seurakuntien yhteistyö tällä alueella on vielä vähäisempää. Naisten uskontodialogitapahtumien järjestäminen Vantaalla täyttää tätä tyhjiötä ja hankkeessa on tehty tärkeää pioneerityötä.

Dialogitapahtumat oli koettu hyvin monella tavalla. Osallistujien kokemukset keskustelun ilmapiiristä olivat kaksijakoiset; osa oli kokenut keskustelujen ilma- piirin hyvänä ja toisaalta osa oli kokenut niissä ahdistuneisuutta ja pelkoa. Varsinkin joidenkin kristittyjen osallistujien mielestä muslimien jyrkät mielipiteet ja oikeassa olemisen tarve oli ollut ahdistavaa. Osa haastatelluista kyseenalaisti, oliko keskustelu mahdollista sellaisten uskonryhmien kanssa, joilla on voimakas käsitys totuuden omistamisesta. Toisaalta taas muslimitaustaiset haastatellut toivat esiin sitä, että jokaisella on oikeus omaan uskontoonsa, mutta jostain syystä se ei tarpeeksi välittynyt keskusteluissa. Heidi Rautionmaan mukaan, jolla vuosikymmenten kokemus ruohonjuuritason uskontodialogitoiminnasta, uskontodialogikompetenssiin kuuluu eettinen valmius ja empatiaherkkyys, jotta toisia kohtaan voi käyttäytyä kunnioittavasti. (Rautionmaa 2011, 51.)

Monet haastateltavat sanoivat, että keskustelut opettivat paljon ja avasivat näkemyksiä. Tieto toisten uskonnosta ja tavasta uskoa oli lisääntynyt kaikilla haastatelluilla. Haastateltavat oppivat lisää myös omasta uskonnostaan ja saattoivat työstää omaa vakaumustaan peilaamalla dialogikumppaneiden näkemyksiin ja uskoon. Osallistajat olivat oppineet tapahtumissa monenlaisia asioita ja saaneet uusia kokemuksia heille ennestään vieraista asioista. Myös saksalaisen uskonnonpedagogi Heinz Streibin tutkimuksen mukaan, jossa tutkittiin dialogiin perustuvaa uskonnon oppimista, moniuskontoisuus auttaa kehittämään ja vahvistaa omaa identiteettiä. (Räsänen 2009, 161.)

Kotoutumisen määritelmien mukaan eri kulttuurien välinen kanssakäyminen vaikuttaa molemminpuolisesti eli muuttaa sekä maahanmuuttajia että kantaväestöä. Myös akkulturaatio on kaksisuuntainen prosessi, joka muuttaa molempia osapuolia kohtaamistilanteissa. (Schubert 2013, 64-65.) Uskontodialogin vaikutus kaksisuuntaiseen kotoutumiseen oli haastattelujen tuloksissa selvästi näkyvässä. Uskontodialogi vaikutti monella tavalla osallistujien käsityksiin dialogikumppaneista ja heidän uskonnostaan. Uskontodialogi vastaa myös kotouttamislain (Laki kotoutumisen edistämisestä 2010) tavoitteisiin myönteisen vuorovaikutuksen lisäämisestä eri väestöryhmien välillä sekä yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon edistämisestä. Uskontodialogia olisikin tärkeää hyödyntää enemmän kotoutumisen tukena ja ennakkoluulojen purkamisessa.

Osallisuuden kokemuksen rakentumisessa tarvitaan mahdollisuutta yhteisen tietämyksen jakamiseen, sitoutumista toimimaan yhteisen hyvän puolesta ja kykyä vaikuttaa asioihin (Thitz 2013, 28-29). Laissa kotoutumisen edistämisestä (2010) on myös tavoitteena maahanmuuttajien osallisuuden edistäminen. Uskontodialogin keinot osallisuuden lisäämisessä ovat tiedon jakamisessa ja yhteisessä tiedon muodostuksessa sekä enemmistön että vähemmistön uskonnosta. Myös mahdollisuus sitoutua toimimaan ennakkoluulottomamman kaupungin ja yhteiskunnan puolesta sekä kyky vaikuttaa omalta osaltaan yhteiskuntarauhan säilyttämiseen vaikuttavat osallisuuden kokemuksen syntyymiseen.

Uskontodialogissa on aina kyse herkistä asioista, joten toisten kunnioittaminen on ensiarvoisen tärkeää. Myöskin sen sanoittaminen, että monilla voi olla pelko siitä, että sanoo väärää asioita omasta uskosta, olisi tärkeää, jotta pelkoja voitaisiin yhdessä voittaa. Jotkut osallistujista myös kokivat, että he eivät tiedä tarpeeksi omasta uskonnostaan, jotta voisivat puhua siitä. Tämä vaikutti niin, että he eivät enää halunneet osallistua dialogitapahtumiin. Rautionmaa (2010, 51) mainitsee keskeiseksi haasteeksi uskontojen väliselle dialogille juuri osallistujien pelon voittamisen. Pelot voivat johtua siitä, että ihmiset kokevat tilanteen ukaavan tuttuun rakenteiden pystyessä pysymistä.

Monelle oli jäänyt epäselväksi se, miksi keskusteluja käytiin. Kuten aiemmin esittelemissäni uskontodialogin ohjeistuksissa suositellaan, dialogin tarkoituk-

sesta ja tavoitteista tulisi aina sopia etukäteen (Evangelische Kirche in Deutschland 2006, 61). Olisi siis hyvä käydä keskustelua siitä, mikä näiden uskonto-keskustelujen tai kokoontumisten tarkoitus on. Tapahtuman tarkoituksesta olisi hyvä puhua jokaisella kokoontumiskerralla. Tärkeää olisi myös sanoa ääneen se, että keskustelujen tarkoituksena ei ole käännättää ketään. Uskontodialogin ohjeistuksissa sanotaan myös, että eniten yhteistä uskontojen välillä löydetään arvojen alueella (Evangelische Kirche in Deutschland 2006, 61). Haastateltavat kaipasivatkin sitä, että keskusteluissa olisi enemmän pyritty löytämään samankaltaisuuksia molempien uskontojen arvoista ja tärkeinä pidetyistä asioista eikä kilpailtu siitä, kumpi on oikeassa.

Turvalliset henkilösuhteet ja luottamuksellinen ilmapiiri ovat todella tärkeitä ryhmän kiinteyden ja jatkuvuuden kannalta. Osallistujat olivat keväällä kokeneet keskusteluissa varauksellisuutta ja sitä, että keskustelu oli ollut melko pinnallista. Tämä asia varmasti muuttuisi pidemmällä aikavälillä, kun ryhmä koettaisiin turvalliseksi ja päästäisiin vähitellen pintaa syvemmälle. Rautionmaan mukaan dialogi ei pääse alkua pidemmälle, jos ihmiset eivät aidosti kohtaa. Kokoontumiset jäävät pinnallisiksi, jos kokoonnutaan satunnaisesti ja esitellään vain parhaat puolet omasta uskonnosta. Säännöllisissä tapaamisissa dialogilla on mahdollisuus syventyä, kun ihmiset tutustuvat toisiinsa ja ystävystyvät. Tällöin uskalletaan puhua vaikeistakin asioista ja etsiä niihin vastauksia yhdessä. (Rautionmaa 2010, 58.)

Egnellin mukaan, joka on tutkinut naisten uskontodialogia, naisten uskontodialogi on ainutlaatuista verrattuna yleiseen uskontodialogiin. Naiset korostavat dialogissa elettyä uskoa kirjoitusten sijaan ja arvostavat dialogikumppaneidensa arjen kokemuksia. Tämä edistää ystävyyden syntymistä, mitä tarvitaan, jotta voidaan keskustella uskonnollisistakin asioista ja tehdä työtä yhteisten tavoitteiden eteen. (Hill Fletcher 2013, 171.) Tämä näkyi myös meidän ryhmässämme siinä, että osallistujat kaipasivat juuri keskustelua arjen asioista ja kaipasivat parempaa tutustumista ryhmäläisiin.

Haastatteluissa tuli ilmi, että osallistujat eivät oppineet tai muistaneet toistensa nimiä. Parannusehdotuksena olisi siis ottaa käyttöön nimilaput osallistujille, jotta

osallistujat oppisivat ja muistaisivat toistensa nimet. Tämä voisi tuoda myös enemmän yhteisöllisyyttä ja turvallisuutta ryhmään, kun kaikki tietäisivät, kenen kanssa ryhmässä ollaan.

Uskontodialogitapahtumien järjestämiseen lähdettiin isolla työryhmällä, jolla ei ollut paljoakaan kokemusta tällaisen toiminnan järjestämisestä. Meidän oli siis vain kokeiltava ja opittava. Monet SWOT-analyysissä arvioituista asioista pitivät lopulta paikkansa, kuten moniammatillisuuden hyvät puolet sekä tiedon lisääntyminen. Myös jotkin uhkista toteutuivat, kuten erimielisyydet ja epäkunnioittava käytös osallistujien kesken. SWOT-analyysiä olisi voinut hyödyntää enemmänkin työryhmän kesken käydyissä keskusteluissa, jotta siinä arvioituihin asioihin olisi voitu vaikuttaa paremmin.

Olisi ollut hyvä, jos kaikilla järjestäjillä olisi ollut mahdollisuus opiskella perustietoja uskontodialogiprosessista. Tällöin oltaisi paremmin osattu ottaa huomioon se, mitä osallistujat mahdollisesti käyvät läpi dialogiprosessin aikana tai mikä heistä voi tuntua vaikealta. Lisäksi dialogiprosessin kannalta olisi hyödyllistä, että ohjaajat olisivat jollain tavalla tietoisia toistensa vakaumuksista; jokaisen kannattaisi antaa itse määritellä vakaumuksensa, jotta keskusteluissa ei tulisi väärinkäsityksiä tähän liittyen.

Työryhmän jäsenten roolista keskusteluilloissa olisi myös hyvä käydä keskustelua ennen uskontodialogitapahtumia, jotta ei tulisi epäselvyyksiä tai väärinkäsityksiä. Nyt työryhmässä oli hieman erimielisyyksiä, tarvitaanko tapahtumiin vetäjää tai sääntöjä. Työryhmän olisi myös hyvä välillä reflektoida yhteisesti tapahtumia ja vaihtaa ajatuksia tapahtumien onnistumisesta, jotta voitaisiin tarvittaessa tehdä muutoksia ja kehittää toimintatapoja. Nyt reflektio jäi välillä melko pinnalliseksi eikä hanketta pystytty määrätietoisesti kehittämään eteenpäin. Toisaalta en ehkä itsekään opiskelijana osannut esittää tarpeeksi kehittämissuhteita, koska uskontodialogi oli itsellenikin niin uusi asia.

Tapahtumaa mainostettiin aluksi melko hillitysti. Tämä oli toisaalta hyvä, jotta nähtiin, miten ryhmä alkaa toimia. Toisaalta kun tietoa tapahtumasta oli aluksi huonosti saatavilla, saattoi tulla sellainen käsitys, että tapahtuma ei ole avoin

kaikille. Maahanmuuttajatyöntekijät mainostivat tapahtumia asiakkailleen ja maahanmuuttajia olikin tapahtumissa melko hyvin paikalla. Esitellessäni tätä opinnäytetyötä seminaarissa sain kuitenkin palautetta siitä, että esimerkiksi ortodoksisen seurakunnan jäseniä ei oltu kutsuttu mukaan. Lisää mainostusta tapahtumista toivottiin myös sosiaalityön yhteistyökumppaneille sekä kouluihin, joita kautta tavoitettaisiin lisää asiasta kiinnostuneita maahanmuuttajia. Kantasuomalaisten mukaan saaminen vaatii mainostusta eri kanavissa ja sosiaalisessa mediassa. Uskontodialogin mainostamisessa voisi ehkä käyttää hyväksi kertoa asioista, joita dialogin avulla on mahdollista saavuttaa; rauhaa, keskinäistä kunnioitusta, oman vakaumuksen syventämistä tai muutoksen kokemista omassa elämässä.

Uskontodialogiin osallistuminen vaatii valmiutta reflektoida omia uskomuksia ja nähdä niissä epätäydellisyyttä (Rautionmaa 2011, 56). Osallistujatkin pohtivat, että sellaisten kanssa, jotka eivät ole vielä valmiita uskontodialogiin, olisi varmasti helpompi, jos olisi vain jotain yhteistä toimintaa eikä mentäisi uskon kysymyksiin ensin ollenkaan. Monet osallistujat myös toivoivat muuta yhteistä tekemistä keskustelujen lisäksi tai sen sijaan. Toiminnallisuus voisi lisätä osallistujien välistä yhteyttä ja tunnetta siitä, että kaikki ovat samanarvoisia. Toisaalta yhteiseen tekemiseen keskittyviä monikulttuurisia ryhmiä on jo olemassa; niillä on tärkeä paikka arjen ja yhteisen toiminnan uskontodialogissa.

Pelkkään keskusteluun keskittyvä uskontodialogitoiminta ei ole suuren yleisön toimintaa, koska se vaatii valmiutta ja kiinnostusta reflektoida omaa vakaumusta ja käsityksiä. Osallistujat voivat motivoitua mukaan paremmin, jos toiminnalla on tietty päämäärä ja tarkoitus, kuten vaikkapa nuorten hyvinvointiin ja koulutukseen liittyen.

Uskontodialogille on tärkeä paikkansa myös kotouttamisen kentällä, mutta sen muotoa ja toteuttamista on hyvä pohtia yhdessä toimijoiden ja osallistujien kanssa. On tärkeää osata kuunnella osallistujia herkällä korvalla, jotta toiminta ei synnytä ainakaan lisää ennakkoluuloja. Uskontodialogi voi olla tärkeä tapa välittää tietoa myös kantasuomalaisten uskonyhteisöistä ja tavoista maahanmuuttajille. Tällaista ruohonjuuritason dialogia tarvitaan yhteiskuntarauhan yllä-

pitämisen edistämiseksi ja ennakkoluulojen vähentämiseksi. Naisten uskontodialogi on jatkunut Vantaalla myös syksyllä 2014 ja jatkoa seuraavalle vuodelle suunnitellaan. Jatkon suunnittelussa otetaan huomioon myös tässä raportissa esitetyt tulokset osallistujien kokemuksista ja ajatuksista.

Oman **ammattillisen kasvuni** kannalta uskontodialogihanke on ollut hyvin antoisa. Olen saanut kehittää hanketyön taitojani ja tutkimuksellinen kehittämisosaamista hankkeen myötä. Olen päässyt mukaan suunnittelemaan ja toteuttamaan hanketta sekä oppinut arvioimaan ja raportoimaan hankkeesta. Olen myös oppinut työskentelemään moniammatillisessa työryhmässä. Uskontodialogin myötä olen kehittänyt monikulttuurisen ohjaustyön taitojani sekä uskonnon lukutaitoa. Islamin usko ja muslimit olivat itselleni ennen hanketta hyvin vieraita ja pelottavankin tuntuksia; kohtaamisen ja kanssakäymisen myötä omatkin ennakkoluuloni ja pelkoni ovat hälventyneet. Olen myös oppinut tiedostamaan kulttuurieroja ja huomaamaan kulttuurin edustajien heterogeenisyyden. Myös ryhmänohjaustaitoni ovat jonkin verran kehittyneet. Olen oppinut myös uudenlaisia viestinnän tapoja; olen kirjoittanut uskontodialogin tärkeydestä ja uskontodialogitoiminnasta lehtiartikkelin, joka julkaistiin kahdessa lehdessä. Lehtiartikkelin kirjoittaminen opetti myös tekemään yhteiskunnallista vaikuttamistyötä ja edistämään tasa-arvoa ja suvaitsevaisuutta. Hanketta olen oppinut refleктоimaan itsekseni sekä keskusteluissa työryhmän, työelämäohjaajani ja opinnäytetyön ohjaajani kanssa.

Pohdin myös uskontodialogihankkeen **eettisiä kysymyksiä**. Tutkimusprosessissa eettisyys merkitsee tapaa, jolla työn tekijä ja ohjaaja suhtautuvat työhönsä, ongelmiin ja henkilöihin, joiden elämäntilanteesta tutkimusta tehdään (Kohti tutkivaa ammattikäytäntöä 2010, 11). Olen ollut opiskelijana mukana uskontodialogitapahtumien suunnittelussa ja järjestämisessä ja olen alussa kertonut osallistujille siitä, että teen aiheesta opinnäytetyötä ja että keskusteluja havainnoidaan.

Haastatellessani osallistujia kerroin heille, että käytän haastatteluista saatavia tietoja opinnäytetyössäni ja säilytän haastattelumateriaaleja asianmukaisesti, niin ettei kukaan ulkopuolinen saa niitä käsiinsä. Tietosuojasta pidän huolen

niin, että yksittäisiä henkilöitä ei voi tunnistaa ja asioista kirjoitettaessa otetaan huomioon se, mikä on työn kannalta oleellista. Hävitän haastattelumateriaalit asianmukaisesti sen jälkeen, kun niitä ei enää tarvita.

Haastattelujen tuloksia kirjoittaessani pohdin, voinko jaotella haastateltavat taustan perusteella kristittyihin ja muslimeihin vai onko se leimaavaa. Päädyin siihen, että mainitsen taustan sellaisessa tapauksessa, jossa ilmeni merkittäviä eroavaisuuksia vastauksissa taustan perusteella. Mietin myös sitä, pystynkö kristittynä ymmärtämään muslimitaustaisia haastateltavia ja tulkitsemaan oikealla tavalla heidän vastauksiaan, vai rajoittaako tai ohjaako oma näkemykseni ja taustani tulkintaa.

LÄHTEET

- Akar, Sylvia 2004. Islamilainen naiskuva. Teoksessa Kristiina Kouros & Susan Villa (toim.) 2004. Ihmisoikeudet ja islam. Helsinki: Suomen Rauhanpuolustajat, 161-171.
- Akar, Sylvia ja Sakaranaho, Tuula 2004. Huivi - naisen alistaja? Teoksessa Kristiina Kouros & Susan Villa (toim.) 2004. Ihmisoikeudet ja islam. Helsinki: Suomen Rauhanpuolustajat, 184-188.
- Akar, Sylvia ja Tiilikainen, Marja 2009. Katsaus islamilaiseen maailmaan. Naiset, perhe ja seksuaaliterveys. Toimittanut Lipsanen, Laura. Väestötietosarja 20. Helsinki: Väestöliitto.
- Ali Duh, Abdalla 2010. Islamic education in Finnish schools and interreligious dialogue: challenges and opportunities. Teoksessa Heidi Rautionmaa (toim.) 2010. Uskontodialogi. Kasvatusta kulttuurien kohtaamiseen. Helsinki: Kulttuuri- ja uskontofoorumi FOKUS, 38-39.
- Anttila, Marjo & Huhtanen, Satu 2009. Burkhasta farkkuihin- Katsaus musliminaisen arkeen. Diakonia- Ammattikorkeakoulu. Pori. Opinnäytetyö.
- Etno i.a. Etnisten suhteiden neuvottelukunta. Viitattu 20.5.2014. <http://www.intermin.fi/etno>
- Evangelische Kirche in Deutschland 2006. Clarity and Good Neighbourly Relations: Christians and Muslims in Germany. An Evangelical Church in Germany (EKD) Guidelines. EKD Text 86. Viitattu 14.10.2014. <http://www.ekd.de/english/download/EKD-Text-86-englisch-revised.pdf>
- Kirkon tutkimuskeskus 2012. Haastettu kirkko. Suomen evankelis-luterilainen kirkko vuosina 2008-2011. Viitattu 20.10.2014. [http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/4D9073DDB9C38745C22576F20030A70E/\\$file/Haastettu%20kirkko.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/4D9073DDB9C38745C22576F20030A70E/$file/Haastettu%20kirkko.pdf)
- Hill Fletcher, Janine 2013. Women in Inter-Religious Dialogue. Teoksessa Catharine Cornille 2013 (edit.). The Wiley-Blackwell Companion to Inter-Religious Dialogue. West Sussex: John Wiley & Sons, Ltd, 168-183.

- Hiltunen, Pekka Y. ja Vasko, Timo 2011. Hyvä tietää uskontodialogista. Näkökulmia Suomen evankelis-luterilaisen kirkon jäsenille. Helsinki: Kirkon ulkoasiain osasto.
- Hirsjärvi, Sirkka; Remes Pirkko & Sajavaara, Paula 2013. Tutki ja kirjoita. 15.-17. painos. Helsinki: Tammi.
- Hirvonen, Heidi 2010. Christian –Muslim dialogue: perspectives of four Lebanese thinkers. Helsingin yliopisto. Teologinen tiedekunta. Väitöskirja.
- Hukari, Ari 2009. Muslimit Suomessa. Teoksessa Jyri Komulainen ja Mika Vähäkangas (toim.) 2009. Luterilaisen Suomen loppu? Kirkko ja monet uskonnot. Helsinki: Edita; 122-151.
- Kohti tutkivaa ammattikäytäntöä 2010. Opas Diakonia-ammattikorkeakoulun opinnäytetöitä varten. Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisuja C Katsauksia ja aineistoja 17.
- Koistinen, Sari 2014. Kansainvälisen työn sihteeri, Vantaan evankelis-luterilaisten seurakuntien seurakuntayhtymä. Vantaa. Henkilökohmainen tiedonanto 21.1.2014 ja 17.10.2014.
- Korhonen, Vesa 2013. Kulttuurien kohtaaminen yhteiskunnallisena kysymyksenä. Teoksessa Vesa Korhonen ja Sauli Puukari (toim.) 2013. Monikulttuurinen ohjaus- ja neuvontatyö. Jyväskylä: PS-Kustannus, 34-45.
- Kotoutumisen kokonaiskatsaus 2013. TEM raportteja 38/13. Viitattu 1.4.2014.
http://www.tem.fi/files/37758/TEMrap_38_2013_web_23102013.pdf
- Kulttuurifoorumi i.a. Uskontojen välisen yhteisymmärryksen viikko. Viitattu 20.9.2014.
http://www.kulttuurifoorumi.fi/fin/toiminta/uskontojen_valisen_yhteisymmarruksen_viikko/?id=172
- Kyllönen, Katri 2012. Uskonnon rooli maahanmuuttajien konfliktien sovittelussa. Sovittelijoiden, maahanmuuttajien ja kirkon maahanmuuttajatyöntekijöiden näkökulma. Helsingin yliopisto, teologinen tiedekunta. Väitöskirja.
<https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/34870/uskonnon.pdf?sequence=1>

- Laki kotoutumisen edistämisestä 2010/1386, 30.12.2010. Viitattu 28.1.2014.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101386>
- Lindroos, Jan-Erik & Lohivesi, Kari 2010. Onnistu Strategiassa. Helsinki: WSOYpro.
- Maahanmuuttajien terveys ja hyvinvointi THL-raportti 61/2012. Viitattu 1.4.2014.
<http://www.julkari.fi/handle/10024/90907>
- Mammon, Reet 2010. Kolmen etnisen ryhmän kotoutumisprosessi Suomessa. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Väitöskirja. Viitattu 1.4.2014.
<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/25818/9789513941420.pdf?sequence=1>
- Martikainen, Tuomas 2013. Religion, Migration, Settlement. Reflections on Post-1990 Immigration to Finland. International Studies in Religion and Society. Volume 18. Brill: Leiden-Boston.
- Muhamed, Husein 2011. Yhtä erilaiset. Islam ja suomalainen kulttuuri. Helsinki: Teos.
- Mäkelä, Pauliina 2012. Uskonnot osana kotoutumista. Uskontojen kulttuurinen ulottuvuus maahanmuuttaneiden tukena. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Pieksämäki. Opinnäytetyö.
- Paavola, Heini ja Talib, Mirja-Tytti 2010. Kulttuurinen moninaisuus päiväkodissa ja koulussa. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Passarelli, Alessia 2010. Insights into migrants' experiences in active participation in churches in Europe. Churches' Commission for Migrants in Europe. Viitattu 12.3.2014.
<http://www.fedevangelica.it/documenti/3/6e4e2126faf497cfd6c46c5b8e866f4.pdf>
- Perhoniemi, Riku & Jasinskaja-Lahti, Inga 2006. Maahanmuuttajien kotoutuminen pääkaupunkiseudulla. Seurantatutkimus vuosilta 1997-2004. Helsingin kaupungin tietokeskus, tutkimuksia 2006/2. Helsinki: Helsingin kaupungin hankintakeskus. Viitattu 12.3.2014.
<http://www.helsinki.fi/sosiaalipsykologia/arkisto/Kotoutuminen.pdf>
- Rautionmaa, Heidi (toim.) 2010. Uskontodialogi. Kasvatusta kulttuurien kohtaamiseen. Helsinki: Kulttuuri- ja uskontofoorumi FOKUS.

- Rautionmaa, Heidi 2011. Uskontodialogi avaa oven uuteen näkökulmaan maailmasta. Teoksessa Tuomo Melasuo, Matti Pesu ja Outi Tomperi (toim.) Impivaarasta pyramideille. Kulttuurienvälinen vuoropuhelu ja suomalainen kansalaisyhteiskunta. Rauhan- ja konfliktitutkimuskeskus TAPRI. Verkkojulkaisuja no.3. Viitattu 25.10.2014. <http://www.uta.fi/yky/tutkimus/tapri/julkaisut/Impivaarastapyramideille.pdf>
- Räsänen, Antti 2009. Uskontokasvatus muuttuvassa maailmassa. Teoksessa Jyri Komulainen ja Mika Vähäkangas (toim.) 2009. Luterilaisen Suomen loppu? Kirkko ja monet uskonnot. Helsinki: Edita, 152-164.
- Schubert, Carla 2013. Kotoutumisen psykologiaa. Teoksessa Anne Alitolppa-Niitamo; Stina Fågel & Minna Säävälä (toim.) Olemme muuttaneet – ja kotoudumme. Maahan muuttaneen kohtaaminen ammatillisessa työssä. Väestöliitto ry.: Helsinki, 63-77.
- Suomen islamilainen neuvosto SINE i.a. Viitattu 26.3.2014. <http://www.sine.fi/>
- Sisäministeriö i.a. Maahanmuuton tulevaisuus 2020- strategia. Saatavilla osoitteessa http://issuu.com/sisaministerio/docs/maahanmuuton_tulevaisuus_2020_low-r?e=0/6174010
- Sosiaali- ja terveysministeriö 2012. Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallinen kehittämisohjelma KASTE 2012-2015. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2012:1, Helsinki. Saatavilla http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=5197397&name=DLFE-18303.pdf
- Suomen ekumeeninen neuvosto i.a. Viitattu 26.3.2014. http://www.ekumenia.fi/uskot_-_resa/
- Suomen evankelisluterilainen kirkko. Kirkkohallituksen lausunto: Uskonnon merkitys maahanmuuttajan kotoutumisessa on perusteltua. Viitattu 28.1.2014. https://evl.fi/EVLUutiset.nsf/Documents/146E460A6A7B59B0C2257B39002FE61F?OpenDocument&lang=FI012-2015_1.6.2012_2.pdf

- Thitz, Päivi 2013. Seurakunta osallisuuden yhteisönä. Helsinki: Diakonia ammattikorkeakoulu. A Tutkimuksia 40.
- Uskonnonvapaus ja ulkopoliittikka. Suosituksia Suomelle 2013. Suomen Eku-meenisen Neuvoston julkaisuja XCVII 2013.
- Uskontojen yhteistyö Suomessa - USKOT-foorumi ry / Religionernas samarbete i Finland - RESA-forumet rf i.a. Viitattu 26.3.2014. <http://www.uskot-resa.fi/etusivu/>
- Valtion kotouttamisohjelma 2012. Hallituksen painopisteet vuosille 2012-2015. Saatavilla https://www.tem.fi/files/33350/Valtion_kotouttamisohjelma_vuosille_
- Vantaan kaupunki i.a. Vantaan monikulttuurisuusohjelma 2014-2017. Viitattu 14.10.2014. http://www.vantaa.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/vantaa/embeds/vantaawwwstructure/99277_moku_20142017_web_2_.pdf

LIITTEET

Liite 1 Haastatteluteemat

- mistä kuulit tai sait tietää naisten ryhmästä?
- mikä sai sinut tulemaan?
- mitä odotuksia sinulla oli naisten ryhmästä?
- mikä on ollut hyvää, mikä huonoa?
- mitä ajattelet teemoista, mitä on käsitelty?
- mikä on tuntunut vaikealta?
- mitä asioita olet jäänyt miettimään?
- millaisia asioita olet kysynyt kristityiltä naisilta?
- millaisia asioita olet kysynyt muslimeilta?
- minkälaista tietoa tarvitset toisen uskonnosta?

Osallistujien käsitysten muuttuminen

- miten naisten ryhmä on vaikuttanut käsitykseesi omasta uskonnostasi?
- miten naisten ryhmä on vaikuttanut käsitykseesi toisten uskonnosta?
- millaista uutta tietoa olet saanut, mitä et ole oppinut muualta?
- miten käsityksesi kristityistä ovat muuttuneet?
- miten käsityksesi muslimeista ovat muuttuneet?
- miten naisten ryhmä on vaikuttanut ennakkoluuloihin?
- miten naisten ryhmä vaikuttanut omaan arkeesi?
- millä tavalla naisten ryhmä on vaikuttanut kanssakäymiseesi kristittyjen/muslimien kanssa teemailtojen ulkopuolella?

Osallistujien ajatukset ja toiveet jatkosta

- mitä toivot naisten ryhmältä jatkossa
- mitä teemoja haluaisit, että käsitellään
- kuinka usein toivot, että tapahtumia järjestetään
- terveiset järjestäjille

Liite 2 Tapahtumien mainos

Miten meillä, miten teillä?

Arjen usko muslimien ja kristittyjen naisten elämässä

23.2.2014 klo 18

6.4.2014 klo 18

10.5. 2014 (aika ilmoitetaan myöhemmin)

- * Kahvi- ja teetarjoilu, ota mukaan naposteltavaa.
- * Paikka: Havukosken nuorisotalo, Eteläinen rastitie 14

Sisäänkäynti urheilukentän puolelta.

Yhteistyos@rekola.fi

TERVETULOA!

Yhteistyössä: Rekolan seurakunta, Vantaan kaupungin ja seurakuntien
maahanmuuttajatyö, Itä-Vantaan somalikulttuuriyhdistys

Liite 3 Lehtiartikkeli Vantaan Lauri

Teemat

Uskontodialogi ehkäisee ennakkoluuloja 06.08.2014

Naisten uskontokeskusteluissa on opittu, etteivät kaikki kristityt ole maallistuneita tai musliminaiset alistettuja.

Saida Laazouzi ja Samira Chakir kaipaavat uskontokeskusteluihin mukaan enemmän kristittyjä naisia.

Koivukylän alueella on järjestetty viime syksystä lähtien kerran kuussa uskontokeskusteluja kristityille ja musliminaisille kaupungin, seurakuntien ja maahanmuuttajajärjestöjen yhteistyönä. Naiset ovat puhuneet uskosta arjessaan ja elämässään.

Aloitteen keskusteluille ovat tehneet koivukyläläiset, jotka ovat toivoneet, että eri uskontojen edustajat saisivat mahdollisuuden tutustua toisiinsa. Uskontodialogin toivotaan helpottavan ihmisten välistä kanssakäymistä ja lisäävän alueen turvallisuutta ja viihtyisyyttä.

Vantaan kaupungin maahanmuuttajakoordinaattori **Tiina Kentta** ja Vantaan seurakuntien kansainvälisen työn sihteeri **Sari Koistinen** arvioivat, että ennakkoluulot ja väärinkäsitykset ihmisten välillä liittyvät usein juuri uskontoon.

– Uskontokeskusteluilla tavoitellaan tietoisuuden ja ymmärryksen lisäämistä. Keskustelut pyritään viemään arjen tasolle, jolloin pystytään puhumaan vaikeistakin asioista, Kentta sanoo.

Keskusteluissa on käsitelty muun muassa kasvatusta ja lapsen ja vanhempien välistä suhdetta sekä naisen asemaa molempien uskontojen näkökulmasta. Mukana on ollut 20–30 naista.

Yhdelle keskustelukerralle on varattu aikaa kaksi tuntia. Jokaiselle kerralle on valittu oma teema, josta pidetään alustus sekä kristillisestä että islamin uskon näkökulmasta. Sen jälkeen keskustelua aiheesta jatketaan pienemmissä ryhmissä, ja lopuksi keskusteluiden pääasiat kootaan yhteen.

Uskontokeskusteluihin osallistuneiden musliminaisten mielestä keskusteluille on ollut tarvetta.

– On ollut yllättävää, miten vähän tietoa suomalaisilla on islaminuskosta. Kristityt kuvittelevat, että musliminaiset vain synnyttävät ja hoitavat kotona lapsia, sanoo **Saida Laazouzi**.

– Kristityt luulevat, että islaminuskossa nainen on alistettu ja mies hallitsee perhettä, **Samira Chakir** ihmettelee.

Laazouzi ja Chakir myöntävät, että myös muslimeilla on ennakkoluuloja kristittyjä kohtaan.

– Muslimit kuvittelevat helposti, että kaikki suomalaiset ovat maallistuneita, Laazouzi kertoo.

– Luulin, että usko ei ole kristityille tärkeä osa elämää, vaan muistetaan vain hädän hetkellä. Muslimeilla saattaa myös olla sellainen kuva, että uskonto ei kristityillä rajoita mitään, vaan he saavat tehdä mitä vain, Chakir jatkaa.

Molemmat toivoisivat, että keskusteluihin osallistuisi enemmän kristittyjä naisia, ja niitä, joilla ei ole ennestään tietoa islaminuskosta. Sillä tavoin myös uskontoon liittyvä syrjintä saataisiin vähenemään.

Niin Laazouzi ja Chakir kuin muutkin keskusteluihin osallistuneet naiset toteavat, että on hyvä, että keskusteluita järjestetään. Niiden avulla saadaan korjattua väärinkäsityksiä. Ilmapiiri on koettu myönteiseksi ja keskustelu on ollut vireää.